

ר' שלמה בן מזל טוב

מאת

יצחק דוב מרקון (רמסנייט)

אחרי גירוש ספרד ופורטוגל מצאו היהודים מקלט בטוח ומקום מנוחה בטורקיה, ויפדתו שם בזמן קצר מרכזים רוחניים חשובים (בקושטניא, סלוניקי, אדריאנופול ועוד), ובמשך החצי הראשון של המאה הט"ו נהווה עיר הבירה קושטניא רבתי למטרופולין של תורה הודות להרבנים הגדולים גאוני ארץ אשר כהנו שם פאר, כמו ד' משה קפסאלי, ר' אליהו מורתי ועוד גאונים מפורסמים מגרנדי חצי האי הפיריניי ויוצאי חלציהם ובני משפחתם שהתיישבו שם; וקושטניא נהיתה אז לעיר ואם בישראל מלאה חכמים וסופרים. וכבר בראשית המאה הט"ו הוקמו בקושטניא בחי דפוס להדפסת ספרים עבריים.

מלאכת הרפוס היתה אצלנו, עם הספר, נחשבת מראשית צמיחת מעשי הרפוס בישראל למלאכת הקרש, אשר החקסקו בה אנשים חשובים ונכבדים וביניהם גם רבנים וסופרים.¹ הרבה הועילו במלאכת הקרש גם המוצאים והמביאים לרפוס, המניהים והמליצים (אנקומיאסטים),² אשר היו על פי רוב גרולי תורה רבנים, חכמים וסופרים מפורסמים.³

¹ ר' שלמה בן מזל טוב, ר' מנשה בן ישראל, ר' שבתי בס ועוד.

² ר' אליהו בן ביטן הלוי, ד' רוד בן יוסף נ' יחייא, אברהם בן יוסף נ' יעיש, ר' שלמה בן מזל טוב, ר' אליהו הלוי המכונה ר' אליהו בחור, ד' מנשה בן ישראל, ר' משה רבקה, ר' שבתי בס ועוד.

³ בשם "Encomiasten" נקראים משוררים הכותבים שירים ומליצות בשפת תנף. — אבל ככל אופן השם הזה כמלא טובן הסלה איננו מתאים להמליצים אשר נזכרו אצלנו. — ועי' מאסרו של רס"ש "Jüdische Typographie und jüdischer Buchhandel" (Encyklo-paedia von Ersch und Gruber, Zweite Section, 28-ter Teil, Leipzig 1851, Seite 31a): "Die Approbationen erlangen für die innern Verhältnisse der Juden selbst bald eine bedeutsame Wichtigkeit. Sie dienen nicht blos dazu, in Begründung der Ertheilung der Druckerlaubniß die Vorzüge des Werkes hervorzuheben, — wie es auch sonst durch *Encomiasten* geschah, deren *mitunter gelungene Gedichten die besten hebräischen Drucke zieren* — und das jüdische Publicum zum Ankauf des Werkes zu ernähren, sondern sie wurden auch der einzige Schutz gegen Nachdruck, den der jüdische Drucker hatte, also eine Art von *Privilegium*."

⁴ ד' רוד בן יוסף נ' יחייא, ר' שלמה בן מזל טוב, ר' אליהו בחור, ר' אברהם בן אפרים שאני, ר' שמואל שולם ועוד.

שכא

שכב

מרקון

[ב]

אחר מהם היה ר' שלמה בן מול טוב אשר אדבר פה אודותו. פרטי ימי חייו נעלמו ממנו, אך עקבותיו ניכרים בקושטנטניא בשנות 1513–1549 בחור מניה, מליץ (Encomista), מוציא לאור ספרים ומדפיס, מחבר ומשורר.⁵

ר' שלמה ב"ר מול טוב חפס מקום חשוב מאד בזמנו בקושטנטניא ונמנה בין גדולי ורבני טורקיא (כמו ר' יוסף קארו, ר' אברהם בן יעיש, ר' אליה ב"ר בנימן הלוי, ר' אברהם ב"ר יום טוב ירושלמי, ר' אהרן מטראני, ר' יעקב פולק, ר' חם ב"ר דוד יחיאי), אשר הסכימו על החבור „ברכת אברהם” לר' אברהם טריויש צרפתי בשנת רצ"ד.

כפי הנראה הוא היה יליד ארץ רומניא.⁶ אביו ר' מול טוב היה ג"כ סופר ומשורר.⁷

ר' שלמה בן מול טוב חיבר את הספרים האלה: (1) „תורי זהב” במצות עשה, (2) „ספר במצות לא תעשה”, (3) „ספר רביד זהב”, (4) „ספר ידיעות שלמה” המכיל שירי קדש ושירי חול. כל הספרים האלה לא השתמרו עד זמננו.⁸ יורעים אנהנו שחיבר הוא את הספרים האלה, יען כי בספר „שירים וזמירות ותשבחות” (קושטנטניא, ש"ה), — שנערך על ידי ר' שלמה בן מול טוב ונרפסו שם ששים שירים ממנו, — נמצאים ביניהם שירים — פתיחות לספריו שחיבר.⁹

⁵ עי' רמ"ש, עמ' 2371, ס"י 6955: *Salomo b. Massal-Tob, Corrector*; *Salomo b. Massal-Tob, Encom., Corr., Ed. (et Typographus?) et poeta Constantinop.* 1513–49: עמ' 3033–3034, ס"י 9123. *Salomo b. Massal-Tob, Encom., Corr., Ed. (et Typographus?) et poeta Constantinop.* 1513–49: עמ' 3033–3034, ס"י 9123. *Salomo b. Massal-Tob, Encom., Corr., Ed. (et Typographus?) et poeta Constantinop.* 1513–49: עמ' 3033–3034, ס"י 9123. ליטראטורנעשיכטע דער סינאגאאלען פאעזיע, עמ' 532; שלמה רומניא, דברי ימי ישראל בחנוכה (הסדרה שניה, הוצאת דביר, תל-אביב, תר"ץ), חלק שני, עמ' 11–13. ⁶ צונץ, שם, כוחב; אולי מוצאו מאיטליה (כי באיטליה השם מול טוב נהוג בין לזכרים בין לנקבות), אבל לפענ"ד יותר נכון לשער שהוא סבני רומניא או רוסניוים) כך נקראים היהודים בשלכות ביואנץ קודם שלכרו הטורקים אותה בשנת 1453. — מנהג הפולות שלהם נודע בשם „מחור רומניא”. — אעפ"י שאין לי ראה לדבר זה שר' שלמה ב"ר מול טוב היה סבני רומניא, אבל אסמכתא לדבר יש בזה שבין שירי נמצא אחד אשר רשום מלמעלו: „זמר לננו יוני” — עיין א. מ. הברסן, ספר הזכרונות של רבי אברהם בלצא (לחולדות היהודים בקנדיא) הנדפס „סיני” אביאלול תש"ז עמ' רצ"ז, רצ"ח. ש"ב. שם מוכיר ר' אברהם בלצא את אשתו: „הלא היא הכבודה מ' מול טוב ניע מנאספה אחרי עשרת ימים אשר ילדה לי בן... וברשיפת הסמים במנפה בקנדיאה בענת העיני נפס, עמ' ש"ב) נרשם: „... מתה בחור" א' ככת י"ה ענה שמה מול טוב ב"ר יעקב רומניא... שלשה שירים מר' מול טוב נמצאים בספר „שירים וזמירות ותשבחות” (קושטנטניא, ש"ה). ס"י רפ"ה, רפ"ז, רפ"ח. — ועל פי הספר הזה פרסמתי שנית. עי' יצחק דוב מרקון, „לדוד שירי מול טוב” במאסף „ניד לדוד” (לכבוד פרופ. דוד סימונסן בקופנהגן). ⁸ השליט הגדול בספרות ישראל צונץ לא ראה אותם. — וכפי שכתוב לי ידויד פרופ. אהרן פריימן מניורק לא הוא ולא פרופ. אלכסנדר מרכס ראו את הספרים האלה; ולא ראינו שלמה ראה היא שהספרים האלה נאברו מאתנו. ⁹ ספר „שירים וזמירות ותשבחות”, ס"י רנ"ב; פתיחה לפתחתי תורי זהב שחבר במצות עשה; ס"י רנ"ב (bis); פתיחה למצות לא תעשה שחבר; ס"י רצ"ז; פתיחה לרביד זהב שחבר. — ובס' רע"ב נמצא שיר של ר' שלמה בן מול טוב המתחיל: „אלי נללל יטב מי

[ג]

ר' שלמה בן מול טוב שכנ

ביחוד הצטיין ר' שלמה בן מול טוב בתור משורר בעל כשרון, מליץ נשגב, אשר השתדל לילך בעקבות מיטב משוררי ספרד והרבה פעמים הצליח חפצו בירו להוציא מתחת עטו שירים יקרי ערך ונפלאים על פי המשקל והרוח הספרדי, ואף כי לא הניע אל גרולי משוררי ספרד, אבל בכל זאת פיוטיו ושירי חול שלו מלאי חן ומלצה נשגבה, מעשה ירי אמן. הוא היה בזמנו המשורר הראשון בקושטאנטנינה הנורע בארצות טורקיא והוא היה הראשון אשר חכן חן הזמרה הטורקית והעדבית¹ אל השירה היהודית לפי רוח בני המדינה אשר ישב בתוכם והצליח בדרכו זה; ובעקבותיו הלכו אחריו בענין זה משוררים מפורסמים, כמו ר' ישראל נאגרה ור' מנחם די לונזאנו.²

בספר שירים וזמרות והשבחות³ (קושטאנטנינה, ש"ה), אשר ר' שלמה בן מול טוב היה עורכו, נדפסו ממנו שירי קדש (פיוטים ופזמונים) ושירי חול אשר מספרם עולה לששים. כל הששים שירים נדפסו פה בספר, שז"ת בפעם הראשונה, ומשם באו אחרים מהם אח"כ במחזורים וסודרי תפלה ממנהגים שונים (ספרד, קונוין, קראים) וגם בספר, אמרי נועם.⁴

נדולים וחשובים גם כן פעולותיו של ר' שלמה בן מול טוב בתור מרפסיני

אפיקים⁵ ובסופו של השיר נדפס: והשאר המצאנו במחברת ירעות שלמה ומפני אריכותו לא נכתבתי. — ארבעה שירים האלה חולכים ונדפסים בין שאר שירים מהקובץ יקר המציאות הזה. ע"י יצחק רוב מרקון, מלילה⁶ חלק ג' (מנצפטר, חש"ש). — צונץ (שם) משער שהספר, רביד זהב⁷ הוא בסצות לא העשה, כעין חלק השני לספרו של ר' שלמה בן מול טוב, חורי זהב⁸ בסצות עשה, אבל לפענ"ד השערותו של צונץ איננה נכונה. יען לספרו במצות לא העשה נמצאה פתחה לחור (סי' רנ"ב bis) ולספר, רביד זהב⁹ לחור (סי' רצ"ג).

¹⁰ בין שיריו בספר, שירים וזמרות והשבחות נמצאו הרבה אשר דשוש עליהם מלמעלה: לננון ישמעאלים, לננון ישמעאלי, בשנוי ננון ישמעאלי, לננון ערבי קולו לקאדי, לננון יוני, לננון ע"י לננון ע"י או לח"ן הישמעאליים. — ע"י לננון, שחי ידות, רף ס"ה עמוד ב'; רף קס"ב, ע"י א'.

¹¹ ע"י הספר יקר הערך ויקר המציאות מאד ע"י מאמרו של יצחק רוב מרקון, רביד ח"א (ברלין חרפ"ג) 228 ואילך ובמלילה¹², חלק ג' (מנצפטר, חש"ש), אשר שם נדפסו גם אחרים משירי ר' שלמה בן מול טוב. ע"י ג"כ יצחק דובער מרקון ספר, שירים וזמרות והשבחות, רביד ח"א (ברלין חרפ"ג) 228-284.

¹³ רמ"ש¹⁴ בזכרו שחי פעמים אה ר' שלמה בן מול טוב (ע"י 2371, סי' 6955 וע"י 3034-3033, סי' 9123) מציב אצל המלה מדפיס סימן השאלה (Typographus?), אבל הוא בעצמו כותב במאמרו ע"י הרפוס העברי (באנציקלופדיה של Ersch und Gruber, ע"י 38) בדברו ע"י מדפיס קושטאנטנינה: "In dieser Officin (von Nachmias) beteiligten sich als Beförderer, dann als Theilnehmer Estrok de Toulon, Jehuda ben Joseph Sason, die aber ebenso wohl als selbständige Drucker, und zwar Jehuda Sason (1514), Estrok de Toulon in Gemeinschaft mit Samuel Rikomin (1511-1513), allein bis 1530 auftreten, wie auch Salomo ben Massal Tob als "Enkomiast und als Drucker 1518-1523". השערה רוזאניס נכספרו, רביד ימי ישראל בהנחמה¹⁵ חלק א' ע"י 318) אין לה שחר. אשטרוק דטולון הדפיס ט' ספרים ממת רע"ץ ער ר"ץ וגיניהם המדרשים קטנים (וכן סירא וכו') רע"ט ומדרש חסס סנלות ר"פ באותן השנים שהרפים גם ר' שלמה בן מול טוב.

[ד]

מרקון

שכר

ומציא ומביא לרפוס ספרים חשובים ומועילים. ברפוסו נדפסו הספרים האלה:¹⁴

(א) תולדות יצחק' לר' יצחק קארו (1518). ושם חתם המדפיס: נאום הצעיר כמושכי שבט ברזל ועופרת שלמה בן לארוני אבי החכם השלם הר' מזל טוב ולה'ה). (ב) ס' המנהיג' לר' אברהם בר' נתן הירחי (1519). (ג) תוספות על כמ"ג לר' אליהו מזרחי (1520). (ד) מדרש תנחומא (1522). (ה) דרשות על התורה: מהר' יהושע אבן שועיב (1523).

הביבליוגרף הנוצרי המפורסם ר' רוסי מוכיר עוד ספר אחד הנדפס אצל ר' שלמה בן מזל טוב: פירוש על התורה לר' יוסף בכור שור, 2°, קושטאנינה 1520.

נוסף על כל אלה כתב ר' שלמה בן מזל טוב במשך 1513-1549 מליצות — הסכמות, קולופונים וגם שירים בשבח של ט"ו ספרים אשר נזכרו אצלנו להלן. כל הט"ו ספרים האלה הם יקרי המציאות וחשובים מאד בעד הביבליוגרפיה העברית.

שנת פטירתו של ר' שלמה בן מזל טוב איננה ידועה לנו בבירור. צונץ מסופק אם ר' שלמה בן מזל טוב היה עוד בחיים כעת שר' אליעזר שונצינו הדפיס את הספר. שירים וזמירות ותשבחות, קושטאנינה, שנת ש"ה פזורה ישראל (1545).

אחדים משערים שצונץ חשב זאת מפני שעל השער אל הספר שירים וזמירות ותשבחות נאמר: "... וזמירות ובקשות... שחבר הה"ר שלמה בן כמה"ר מזל טוב זכרו לחיי העולם הבא; ולפי דעתם מיהם צונץ את המלים וזכרו לחיי העולם הבא" לא לר' מזל טוב, אלא לר' שלמה בעצמו. — אבל השערתם איננה נכונה, מפני שאפילו על המלצה הראשונה שכתב ר' שלמה בן

¹⁴ בספרים שנדפסו אצל ר' שלמה בן מזל טוב הוא חותם: נאם הצעיר במושכי שבט ועט ברזל ועופרת שלמה בן לארוני אבי החכם השלם הר' מזל טוב.

¹⁵ ע"י ר' רוסי, עמ' 20, סי' 100: *Dicitur ad calc. absolutus CPoli*: 100 sub sultano Solimano feria VI die XII mensis adar an. 5280 per R. Salomo ben Mazal Tov correctore R. Mose Chaviv". *Vidi Romae in Casanatensi*. — רמ"ש, עמ' 1446-1447, סי' 5587: *Expl. unum in Bibliotheca Casanat.* — *VIDIT Ros.* — רמ"ש בעצמו לא ראה את הספר הזה וזכירו רק ע"פ ר' רוסי. ובהוספתו צד CVIII כבר פקפק שם נחלה לר' רוסי ר' יהושע אבן שועיב בר' בכור שור. כבר הכנימו החוקרים שנתחלף לר' רוסי ר' יהושע אבן שועיב בר' יוסף בכור שור ופי' התורה לר' בכור שור לא נדפס בקושטא. ע"י דרך משל פאנאסקי, סבוא לפי ר' אליעזר מבלנצי (וורשא תרע"ג), עמ' LV. הע' 3. בסוף החבורים דברי הימים של משה ובן נמצא שנדפסו אצל שמואל נעמיאש ובסוף מליצת עפר ורינה לא נמצא כלום. אף אין לשלמה בן מזל טוב חלק בהדפסה. בס' הליכות שבא לא נזכר שם המדפיס. ע"י מהדורת ר' חנוך ילון (ירושלים תש"ה), עמ' פ"ז-פ"ו. טופסי הספר נמצאים גם בבית סדרש הרבנים של וואצל שוקן.

[ה] ר' שלמה בן מול טוב שכה

מול טוב לספר, השרשים לר"ק שנרפס בשנת 1513 כבר נאמר: אלה דברי הנון ר' שלמה בן החכם כ"ד מול טוב ז"ל ה"ה. ואי אפשר להניח שצונץ לא ידע מואת, יען כי הוא השחמש בספרים אחרים, שנמצאו בהם שירים ומליצות — הסכמות של ר' שלמה בן מול טוב ושנרפסו קודם שנת 1545, ומזכירם: מדרש חמש מגילות (קושטנטינה, 1520) וס', כתר תורה לר' דוד ויטל (קושטנטינה, 1536) וס', נהר פישון לר' יצחק אבוהב (קושטנטינה, 1538), ובכלם נאמר: ר' שלמה בן מול טוב ז"ל ה"ה."

יותר קרוב להניח שצונץ חשב כך מפני שראה שבספר, כתר תורה, ונהר פישון נאמר, ר' שלמה יצ"ו, אבל בספר, שירים ומירות והשבחות (1545) הוא נזכר בלי יצ"ו, ואחרי שמו של המדפיס מוסף, יצ"ו: נרפסו בבית צעיר המחוקקים אליעזר שונצינו יצ"ו בן הה"ר גרשם ז"ל."

אבל אנכי איני אוכל להסכים לספקו של צונץ. לפענ"ד אין שום ספק שר' שלמה בן מול טוב עוד היה בחיים גם אחרי שנת 1545, כי נדפסה ממנו המלצה על שער הספר, תורת ה'... מפורשת מהרב רש"י ומתורגמת בשלש לשונות חרגום אנקלוס וערבי לרב סעדיא נאון ופרסי אשר באר ר' יעקב בר' יוסף מאווס (קושטנטינה, 1546) וגם נרפסו ממנו שירים ומליצות בסופו של הספר, מכלל יופי לר' שלמה נ' מלך (קושטנטינה, שנת שט"ה, 1548-1549). ובשום אופן לא נוכל לאמר שר' שלמה בן מול טוב נתן את שיריו ואת מליצותיו כמה שנים קודם הרפסת שני הספרים האלה, כי על שער הספר, מכלל יופי נאמר: והיתה התחלתו יום שלישי לתשרי שנת אתן במדבר ארז שט"ה וגו' ובסופו של הספר למעלה ממליצתו ושירו של ר' שלמה בן מול טוב נאמר: כאשר ראה החכם הנעלה כמה"ד שלמה במהר"ר מול טוב ז"ל... ובסופו של הספר אחרי המלצה והשירים נרפסו השורות האלה: ותשלם כל המלאכה... בחמישי בשבת חמשה ימים לחדש אלול שנת אתן במדבר ארז שט"ה... ובכן נראה ברור שר' שלמה בן מול טוב היה עוד בחיים בשנת ש"ט (1548-1549).

אם היה בחיים בעת שנרפס הספר, ברכת אברהם לר' אברהם טריויש שנרפס בוויניצא בשנת ש"ב (1552), וזאת לא אוכל להניח, יען כי ר' שלמה בן מול טוב וכל הנאונים והגדולים המסכימים על הספר נתנו את הסכמותיהם על הספר, ברכת אברהם בעת שנמרו המחבר בקושטנטינה בביתו של החכם הרופא ר' משה המון בשנת רפ"ד; והספר נרפס הרבה שנים אח"כ בוויניצא בשנת ש"ב.

לאהב יודי מנוער פרופ. אלכסנדר מרכס — אשר אני מכיר אותו זה יובל שנים מעת שמענו יחד בשנת 1897 בברלין את הרצאותיו של מורנו הגדול ר' משה שטיינשניידר ז"ל שקרא במענו מטעם המוסד, פייטעל"ה היינע אפרים שע לעהראנשטאלט" — לא חסתי על עמלי ונסעתי בקיץ הזה

[ו]

מרקון

שכו

ללונדון והענקתי את כל דברי ר' שלמה בן מול טוב מהחמשה עשר ספרים, אשר כלם נמצאים בברישיש מחיאום¹⁶ ועשיתי מטעמים ביבליוגרפיים כאשר אוהב ידידי מאז פרופ. מרכס, והנני מקדיש לו את מאמרי למלאת לו בעוה"ה שבעים שנה. עד מאה ועשרים שנה!

1. ספר השרשים לר' דוד ב"ר יוסף קמחי, 2°, קושטנטינ' דע' (1513), ברפוס של ר' שמואל ריקומין ור' אשטרוק דטולון.

[ירוססי, עמ' 7, סי' 31; רמשיש, עמ' 873, סי' 45, 4821: Editio rara: צדנר, עמ' 200; מיכל, עמ' 331-332, סי' ג.].

הספר נדפס בשלשה עמודים על כל צד. הדפים בלתי מסומנים במספר. על השער נדפס שיר בשבח הספר מאת ר' יוסף ב"ר יואל ביבאס, המתחיל: וידבר יוסף בן כ"ר יואל ביבאס¹⁷ את דברי השירה הזאת ביום החול מעשה הספר. הוזה להעשות

ודעו קרובים את נבחרתו

שמעו רחוקים את שמועתינו

.....

.....

על הצד האחרון של הספר נדפסו דברי ר' שלמה

¹⁶ רק כ.ארבעה טורים' (קושטנדינה, שנה ש') חסר באכסמפלר של הכריטיש מחיאום הרף הראשון. כלומר השער ומליצת ר' עלסה בן מול טוב כראש הספר. והנני אסיר תודה לירידי הרה"ח ר' בצלאל רוז שהמין כשבילי הצלום של הרפים החסרים על פי האכסמפלר השלם של הטורים הנ"ל הנמצא כבודלייאנא.

¹⁷ בכל מקום אשר הזכרתי:

רי רוססי סתם בנותי אל ספרו: De Rossi, Annales Hebraeo-Typogra-
phici ab. An. MD I ad MD XL, Parmae 1790

רמשיש סתם: Catalogus librorum Hebraeorum in
Bibliotheca Bodleiana, Berolini 1852-1860

צדנר סתם: [Zedner], Catalogue of the Hebrew Books in the Library
of the British Museum, 1867

רוסט סתם: M. Roest, Catalog der Hebraica und Judaica aus der
Rosenthal'schen Bibliothek, Amsterdam 1875

רוזנטל סתם: Anhang [zum Catalog von M. Roest]. Bibliographisches
Verzeichniss eines grossen Theiles der L. Rosenthal'schen Bibliothek,
vom Sammler selbst geschrieben und handschriftlich nachgelassen.

צונץ סתם: Zunz, Literaturgeschichte der synagogalen Poesie, Berlin
1865.

מיכל סתם: אשר פעל ועשה ר' חיים ב"ר יוסף מיכל וצל"צ לאור
ע"י בניו. פרנקפורט דמיין, הרנ"א.

¹⁸ עי' רמשיש, עמ' 1447, סי' 5890: Joseph (Ibn) Bibas (ביבאס, see Vivas
b. Joel, Constantinopoli יוש טופסיס שלא נמצא בהם שיר ר' יוסף ביבאס והעמוד הראשון
חלק. עי' ריבקנד, קריח ספר ב', עמ' 58, סי' 8.

[ז]

ר' שלמה בן מזל טוב

שכו

בן מזל טוב במליצה ושיר; ותתום בראשי החרוזים:
אני שלמה בה"ח מזל טוב.

אלה דברי הנבון ר' שלמה בן החכם כר' מזל טוב זלה"ה.

מה נאוו על הרי התורה ונבעות המורים דגלי מגרל דוד בנוי בספרים, אשר
בו אורו עיני עמנו כספירים בשוטטנו בחצות הגולה כאשר סורה וגולה, ושכחנו
לדבר יהודית ולמרגו אשדודית ולשונות משונות שונות מכל עם, וכמעט אברה
חסות לשון הקדש לולי יי' צבאות הותיר לנו שריד כנבורים גבורי מאורי אדני
הלשון, והורגו נתיב ארה סוקל מאכן הטעות וממשפט מעקל ומדם שרד מספרד
הנבר הסם על האישי הלבוש כדי הלשון ואדרת תלבשת המקרא ולשוננו חרב
פפיות לתושיות, ויכן מגרל בתלפיות ונתנו למשרה על שכמו, אז יבנה שלמה.

אפחה בכנור דל	שירה במשכיות	לבב עלי מגרל	כנוי לתלפיות,
נבנה כספידים	צופה לראש צורים	מאור לעין עברים	בכות מאפליות
ינעם יפי מליו	כדבש ומן ושליו,	אין לערוך אליו	עופות וכל חיות,
שוקד בדלתותיו	דורך מסלותיו	דורש נתיבותיו	ישאל לאותיות
למצא דבר חפץ	אש רת אשר חפץ	כל יהיה קפץ	פיהו לתושיות.
מה נחמדו אמרי	נפך אנוש מורה	יודה בקול קורא	פנו בזויות
היכל מחטבות	טובות ואור בכוח	שרש ועץ עבות	פארות ודליות
בואו חסו תחת	צלו לבל יחת	ניבכם וכף נחת	מלא בכל לויות
החן ממלאים	חרשים מסלאים	בפו ובחלאים	ושבו ובסכיות
חמדה ואחלמה	אף מעלה רמה	ולאיך וגם למה	קולו כקול חיות
מה תלכו אל ים	גליו בשוא בעים	ובנהרות דכים	לשא וכציות
זה נעלה מכל	חכמת בני כלבל	הא מן וצוף כל	כל ניכות יהודיות
לכן אנוש תנהר	ובחר סחר זהר	חרוץ אסוף מהר	יושב עלי ניוח
טעמו כמו מן הוא	שוטו ולקטוהו	כל תפחרו חרהו	חרב בפפיוח
ולכל כבר לשון	הוא יהיה ראשון	מימיו כמי פישון	גולות ועליות
ברכות תמים דעים	יחברכון ריעים	מצח ואף נעים	רב העליליות
נכון שמואל בר	שוע יהודה בר	נקי ואיש נבר	חקק פלילות
לשון ומשכיל נד	נעב וגם אנד	טעמו כזרע נד	איפוח עשירות
אשטרוק ודיקומין	כזנו באל אמן	יושעון אמן	יתזו למלכויוח
דוד משיחנו	ציון בשוכנו	יען אשר נתנו	דבוא ומאיות
כסף עלי ספר	דוד רביד סופר	בו אמרות שפר	טובות יפפיות.
אלי לעם אביון	דחם ועל ציון	קוך נטה עליון	קבץ לגליוח
וגשלמה פרים	עם שיר ומזמורים	בזמן בנות ערים	שם נקבצו דיות
יום שוב לבצרון	לוי בשיד ירון	פעמון מעיל אהרן	שמע וכל פיות
רנן תרנגה	דוד בקול רנה	קרית אשר הנה	יבנה בתלפיות. ¹⁹

¹⁹ חלק מהשיר של ר' שלמה בן מזל טוב נרפס אצל שלמה רוזאניס, רבני ימי ישראל בחוגרמה (מהדורה שנייה, הוצאה, דביר, תלאביב, תר"ץ) חלק שני עמ' 11-12.

שכח

מרקין

[ח]

ובסוף הספר נרפס הקולופון הזה:

ותשלם מלאכת הספר הנכבד והגדול הזה הוא ספר השרשים על ידי האומנים ר' שמואל ריקמין ור' אשטרוק טולון. ולסמוך את ידהם בהוצאת פוור המלאכה כי רבה בא החכם ר' חנניה השמעוני בן כבוד החכם השלם כר' אליעזר השמעוני י"א וגם ר' אברהם דנדושאה פרויניצאלי ונכנסו בהונם ובממונם בעובי קורת המצוה הגדולה הזאת ירצה לפני האל פעלים וצדקתם תעמוד לפנייהם אמן. והיתה השלמת הספר הזה ביום שני פדש' ויקחו לי תרומה הוא יום ראש חודש אדר שנת חמשת אלפים ומאתים ושבעים ושלש לבריאת עולם וסימוך ובמורה ארבעה נביעים פה קושטנטינא רבתי אשר היא תחת ממשלת ארונו המלך שולטאן סילים י"א בשנת שתיים למלכותו. בימיו ובימינו יושע יהודה וישראל ישכון לבטח אמן.

2. פירוש על התורה לר' יעקב בן אשר, 4°, קושטנטינא, 1514
ברפוס של שמואל אבן נחמיאש.

[די רוססי, עמ' 9 סי' 43; רמ"ש, עמ' 1191 סי' 43, 5500; צדנר 298; רוסט, עמ' 511; רונטאל, עמ' 317 סי' 1620; מיכל, עמ' 491 סי' ג' (אצל מיכל נרשם שנת הרפסה בטעות ר"ס, יען כי מיכל כמו ביבליוגרפים אחרים חשבו כי הנקודות על בר'ן י'חר שייכים רק להאותיות רנ"י.]

הרפס (71) בלחי מסומנים במספר, רק הנליונות מסומנים במספר ובסוף כל צד נרפסה המלה הראשונה של הדר הסמוך (Custodes).

על השער נרפס: פירוש התורה לרבינו יעקב ז"ל בן הרב רבינו אשר ז"ל והם טעמי המסורת ופרפראות נימטריאות של כל סדר. ובסוף הספר נרפס על הרף האחרון:

ותשלם המלאכה נרפס עליה וברה מוקקת שבעתים. והוא חיבור נהמר על כל התורה שחברו הרב רבינו יעקב בן הרא"ש זלה"ה. ונעשה על ידי הנבון ר' יהודה ששון יצ"ו אשר נשא לבו להרבות ולהפריץ תורה בישראל ונכנס בעובי הקורה בממונו והונו ירצה לפני אל פעלו וצדקתו תעמוד לו ולמחוקק ר' שמואל נ' נחמיאש אמן. והיתה השלמתו יום ראשון ט"ז לחודש תמוז שנת ה' ברן יהד בעיר קושטנטינא רבתי אשר היא תחת ממשלת ארונו המלך סולטן סילים יר"ה ותנשא מלכותו בימיו ובימינו תושע יהודה וישראל ישכון לבטח ובא לציון נואל וכן יהי רצון אמן.

ואה"כ נרפסה המליצה והשיר של ר' שלמה בן מזל טוב; חתום בר"ח: שלמה":

בראות הנבון ומעולה ר' שלמה יצ"ו בן כבוד הה"ר מול טוב זלה"ה גדולה הספר ומעלתו כה אמר

הגידו זאת בבית יעקב והשמיעוה ביהודה לתורה ולתעודה ידו הדה מה טובו אהלי יעקב אשר שם העקוב למישור, ישור על אנשי הדת וההוראה ואלו צמאי בין יסורו ולא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחודה אור עיני

שכט

ר' שלמה בן מול טוב

[ט]

המחזיקים בכריתו. ואולם בשוא עיניו למרום קרת הגימטריאות והמסורות והפרפראות אשר הלבישום כשרין לאמונת שעשועים ואילת אהבים. וידא יעקב כי יש שבר באמתחת לבלי חת ויקרא שם המקום ההוא מחנים. ואשא משלי ואומר לקראת צמא אתיו מים. אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים. וקראתי הספר הזה מחנה אלהים

ואלה משלי שלמה

אני אשר והולכים בקרבים,
אמונת שעשועים ואהבים,
זמו נא להמולת בת נדיבים,
אמונה נאמנה בכתובים.
ושמשה אור ושמיה רביבים,
וישיעו בצחצחת קרבים,
ירוצון ירויון חררי לבבים,
ממלא על נדותיו עת להבים
להתנרות עלי קמים ואויבים.
ומורשה למשה וראהובים,
ומדרשים ררושים וערבים,
ואל נא חחרלו מנהם רעבים.
שמי רום כאשר חלם ועוזבים
אנוש יחזיק בנאח לא אל רהבים,
למהללו שעו ודעו קרובים
למעניו היו רולים ושואבים
חצוב בורות ובס מים גנובים.
אשר כרו נדיבי עם וכוחים
לזאת עולה בכפים ועבים
אשר תלך שחרים וערבים
במחנה האליים שיר ענבים.

במחנה האליים שיר ענבים
שעו לקראת ויערת מערכת
לכו לחמו בלחמה לחמו לה
משחקת לפניו יום ליום ר'
הלא טוב מסחר כסף סחרה
ויספון ישיפו טל על צמאים
וצחה בין מבקשי רת ותורה
ומימיה כמי ים או כירדן
פניהם עברו למצר לדור
קהלת יעקב המה ונחלה
יסרוה במסורות וסודות
לחפציהם נפנת צוף מחוקים
ואמנם בית אליים הוא ושער
שביליו יתמו יכלו ואשרי
והאזינו ושמעו הרחוקים
גבורתו ומי בורו וסודו
למי נבע מקור חיים ולא ל'
באר שבע באר משה ענו לה
כמשענת וממרבר נחונה.
ועמוד אש להנחותה בדרך
ואולם בעבור זאת פי שורר

3. ספר תולדות יצחק לר' יצחק בן יוסף קאדו, 2°, קושטנטינא, 1518, ברפוס של ר' שלמה בן מול טוב.

[די רוססי, עמ' 16, סי' 76: Apud Salomonem ben Mazal Tov;
רמש"ש, עמ' 1129, סי' 1,5371: Editio Princeps; צדנר, עמ' 368:
S. Mazaltob, Constantinople 1518]. הרפים בלחי מסומנים במספר,
רק הנליונות מסומנים במספר ובסוף כל צד נרפסה המלה הראשונה של הצד
הסמוך.

על השער נרפס: זה ספר תולדות יצחק פירוש על התורה חברו
החכם השלם הר' יצחק קארו יצ"ו.

של

מרקון

[י]

ועל צד האחרון נרפסה מליצת ד' שלמה בן מול טוב:

ויצא יצחק לשוח בשדה חורת אלהינו כאיש מלחמות יעיר נבדחתו בפשט ודרש נדרש למבקשו ירוש יחרוש בחכמה בתבונה ידיו על העליונה נתנה לו בבינה, מלא על כל גרותיו ספידים מאירים מנבעות המורים מאיש צדים אבני קרש מפוחחי' פתוחי חוחם. אשרי אנוש ישא חשב אפורתם מאירים כאורים. תומים יהדו יהיה תמים, מלשונו יטפו לשמים תרשיש שהם וישפה וברקת זוהב. הב הב יאמר הרואה אותו בעורו בכפו יבלע קרש דבריו ומאמרו ומטמוני מסתדיו. הן הן נבורותיו ונוראותיו אלה תולרות יצחק אשר זרע לזרע ברך השם אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה אשר באמתחת תבונתו ימצא ירע עשות כבוזחם ולא יירא מאכפם בעיון תורתנו הקדושה עם היות אשר מלטלו הזמן טלטלה גבר, ידעוני וחבר חבר בשצף קצף הזמן עם עם לא אלמן אשר דר ונטרד ושרד מספרר יחר אוספי אספה אסיר, וישב יצחק ערר על דגן ותירוש התורה יתגורר נתעורר לחבר אהל פשטיו להיות משבן תבונתו אחר נפת הטפנה שפתותיו רבש וחלב תחת לשונו המחויק בידו הרב נרולתו ומארו באשר שם אל מדבר צחות נקי ובר פניו ושאב מים בששון ממעיני הישועה. ויצחק בא מבא באר לחי היא הבאר אשר ביאר באר חפרוה שרים כרוה נריבי עם וממרב מתנה בחלקת מחוקק ספון סדרו וערכו נחת שלחנו מלא דשן וארוחתו ארוחת תמיד נתנה לו מאת המלך האוכל לחם התורה לפניו תמיד ליום אחרון יצחק. נאם הצעיר במשבי שבט ועט ברזל ועופרת שלמה בן לארוני החכם השלם הר' מול טוב זלה"ה.

ובסוף נרפס הקולופון הזה:

וחשלם המלאכה מלאכת שמים ביום ר' י"ח לחרש אני לרורי ודורי לי בשנת ברוכים אחם לה' בקושטנטינא רבתי אשר היא תחת ממשלת הארון הגדול שולטן סלים יר"ה ותנשא מלכותו בימיו ובימינו תושע יהודה וישראל ישכון לבטח וכן יהי רצון אמן.

וסדר האותיות נהיה על יד המסרד משה מכתוב.

4. ספר המנהיג לר' אברהם ב"ר נתן הירחי, 4°, קושטנטינא 1519 ברפוס של ר' שלמה בן מול טוב.
[רי רוסטי, עמ' 19 סי' 93: Cura Salom. filii Mazal Tov; דמש'ט, עמ' 696, סי' 1,4245; צרנר, עמ' 25: Con- Solomon ben Mazal-tob; stant. 1519; רוסט, עמ' 36: 130 רפים; Salomo ben Massal-tob; רונטאל, עמ' 214, סי' 1125: הספר מחזיק עם השער ק"ל רפים; מכל, עמ' 101, סי' 197 א.].

הרפים בלתי מסומנים במספר, רק הגליונות מסומנים במספר ובסוף כל צד נרפסה המלה הראשונה של הצד הסמוך (Custodes).
על השער נרפס: ספר המנהיג חברו הרב אב"ן הירחי זצ"ל

[יא] ר' שלמה בן מול טוב שלא

ועל הצד האחרון נדפסה מליצת ר' שלמה בן ר' מול טוב:

עד הנה עורנו העוזר והשלמנו אמרי נפח ספיר ויהלום של הרב המובהק מהר"ד אברהם בן נתן הירחי זלה"ה אשר הורה בטוב סברתו והפליא לדבר בספרו היקר הלז לא יערכנו זהב והב הב יאמ' הקונה אותו יען נמצא בו אורח חיים שובע הלבנות מכל אשר יצטרך האדם והי בו חיים נצחיים ואמת קראו מנהיג עולם לנהוג בו דורך נתיבותיו נפשו מהכשל מכל מעיק אסור והיתר ואשרי אנוש יחזיק בו ויבחר בו לנחלו לו כי אחד היה אברהם וירש ארץ חיים בפלולו ובטוב סברתו למען ירוץ קרא בו ואנחנו רבים לנו נתנה למרדשה יען היותנו קהלת יעקב מפורים בינות העמי' להיותו לנו לנהוג נפשותינו. וישא ברכה מאת השם וצדקה מאלהי ישעו הנבון השוע כר' אליה יצ'ו בכ"ר שמריא ערו ז"ל אשר החזיק ידי עושי המלאכה בהוגו וממונו לעשו' רצון קונו יזכהו האל להדפיס ולהרביץ תורה בישראל אמן. ונשלם יום ג' ח' ימים לחדש תמוז שנת ארבע' בקושטנטינא רבתי אשר היא תחת ממשלת ארוננו המלך סולטן סלים ירום הודו ותנשא מלכותו בימיו ובימינו תושע יהודה ויר"א.

נאם צעיר במשכי שבט ועט ברזל ועפרה שלמה בן הה"ר מול טוב זלה"ה.

5. תוספות על סמ"ג לר' אליהו מזרחי, 4. קושטנטינה, 1520, בדפוס של ר' שלמה בן ר' מול טוב.

[די רוססי, עמ' 30, סי' 170; רמש"ש, עמ' 948, סי' 13,4965 Editio rara; צדנד, עמ' 569; מיכל, עמ' 163, סי' 358, ב.].

בקצת דפים יש מספרים; הגליונות מסומנים במספר ובסוף כל צד נדפסה המלה הראשונה של הצד הסמוך.

על השער נדפס:

תוספות על סמ"ג לרב המובהק מרנו ורבנו הה"ר אליהו מזרחי נר"ו על הלכות שופר ויומא עשה ולא תעשה סוכה ולולב חנוכה ומנלה ופסחים. ועל דף האחרון נדפסו הטורים האלה:

עד הנה עורנו ה' ונשלמה מלאכת שמי' בט"ו ימים לחדש כסלו שנת בעטרה שעטרה לו אמו מפרט האלהי הששי פה עיר קושטנטינה רבתי אשר היא תחת ממשלת ארוננו המלך סולטן סלים יר"ה ותנשא מלכותו בימיו ובימינו תושע יהודה וישראל ישכן לבטח ובא לציון גואל וכן יהי רצון אמן.

ואח"כ נדפסה מליצת ר' שלמה בן ר' מול טוב: אשרי מי שיעלה אל הר חמר אליהם לשבת תורתו במקונו ושבת תחכמוני מראש מורה יורה בקול קורא פנו ררך השם ברחובותינו קולו שאנו ישאנו על גוה ההוראה כאריה לטרף שרף התורה ומי לא יירא בנהמת זה ים גדול ורחב ידים בעלותו בסערה השמים ידיו רב לו. ובראותו כי נפש בני עמנו צמאה ועיפה לרבר ארוננו אליהו נר המזרחי הרב המובהק מרנא ורבנא נר"ו נרו לא ידעך ואורו יורח ממערב למזרח לאור באור תורתו הצמאי לרבר ה' נערנו חצננו

[יב]

מרקון

שלב

לחרוט דבריו המסלאי' בפז ממלאי' בתרשיש וברקת וזהב בעט ברזל ועופרת על הספר בדיו למען לא ישכחו מפי זרענו ומה טובו ומה יפיו המחוקק במעונו יעשה שלום בינו לבין אביו שבשמים לקראת צמא התיו מים.
ואען ואומר לספר ספר אהה אמרי שפר

מבין אחי	ערכתו ל-	מלא דשן	שלחן ערוך
נר מורח	נר מערבי	ניס ומנורה	בי לחם פ'

נאם צעיר במשכי שבט ועט ברזל ועופרת מתאבק בעפר רגלי מורנו הרב נר'ו שלמה בן החכם הר' מול טוב ולה'ה.

6. מדרש חמש מנלות, מדרש רבות, 2°, קושטנטינה, 1520, בדפוס אשטרוק דטולון פרווינצאל.

[די רוססי, עמ' 20, סי' 99: Editio pertrata Wolfio aliisque biblio-; graphis ignota: רמש"ש, עמ' 590, סי' 3755; Unicum expl. notum Ros.];
צדנר, עמ' 541: [Only one other copy known].
בקצת דפים יש מספרים; הגליונות מסומנים במספרים ובסוף כל צד נדפסה המלה הראשונה של הצד הסמוך.
על השער נדפס:

מדרש חמש מנלות

נדפס בקושטנטינה דבתי אשר היא במלכות תוגרמך בניסן שנת וד'ב' חסד לאלף הששי. נחקק על יד המחוקק צעיר המדפיסים ר' אשטרוק דטולון פרווינצאל יצ"ו. ידצה לפני האל פעלו וצדקתו העמוד לעד, אמן אמן סלה.

ועל צד השני של השער נדפסו מליצה ושיר של ר' שלמה ב"ר מול טוב:

אלה דברי הגבון ר' שלמה בן החכם השלם כ"ד מול טוב ולה'ה.

למנצה על הנחילות שיר שבח פנת יקרת שפעת עטרת תפארת גברת אמנות שעשועים אשר אורו עיני המחזיקים בה כי יאכלו נפת צוף אסוף מבעלי אסופות המה הגבורים אשר בארץ משיבי מלחמת התורה שעה אריות בחבוקה פוקחים עיני בני אדם לבל ידרם בשנת אולת ואשרי אנוש יחזיק בהם לרדות מניית אריות דבש תמפנה שפחותיהם וברעותי בנייהם ללקוט שושני אמרותיהם בא אלי חיוון השיר וחלומו אז אמר שלמה

בחדות מדרשי חמש מנלות
אספות סקלו אבן מסלות
ומוסד לאבנים הגדולות
והא סף צוף בקרבה מן והליות
כסות וסוח חליפות גם שמלות

אנצח בשירים על נחילות
נטועים הם כמשמרוח ובעלי
יסדום סוד ובם אבן לפנה
שעה אל יערת דבשם רדדו
לקוט ושוט פשוט עורה חגורה

מכור לקנות אמת מראש אמנה
הכי בס תערה כבוד והרר
בהיכלם מצא שלם כחלם
ומהללות וגם גולת עליות
ומה לכם אלי מרבר ולא בר
ממלאות בתרשיש דת ותורה
מיסרת לארני עיר וקדיש
אשר חרץ נתנו קולם וחרון
כתער השכירה כחרבות
אמונת שעשועים כאשר הי
מעון קדשו ואלפים קדימה
ומור נוטפים שביליה וחיים
ומה טובו ידיעות אהליה
ואשרי כל אשר יחסה בצלה
ומהאל אשר לו התהלה
יהי עזר לעזרנו בנור
וכן יהיש ימהר אח משיחו
ינהל המנהל בחסריו
להר ציון כשנינו ופרים
והשיר אז הלא יושר בחליל

וגם אמנה לבוש בלות נעלות
ודר נאדר אשר נורא תהלות
וכמה מעלות טובות כפולות
ובית מדות בריכות התעלות
להבר הלכו לזרות מלילות
ומעטירה מאירה האפלות
ואיש חיל וכל רבי פעולות
לשון אלם שפתות הערלות
מלטשות במחנות וחילות
יהי אתו באמנה תוך גבולות
אמת דומה לאחלמה אהלות
וכבוד היא ולמלכים סגולות
ותפארתה כתפארת רעלות
פתחיה פתוחות לא נעולות
והאדיר וגם נורא עלילות
אימתו להחל גם לבלות
לקבץ צאן אשר אוכדות ועלות
ולעבדיו דרוך יקרא ולעלות
נשלם או וניחוחים ועולות
ובן לוי ינצח נחילות.

7. מדרש תנחומא, 2°, קושטניא, 1522, בדפוס ר' שלמה בר' מול טוב.

[די רוססי, עמ' 24, סי' 129: *Impressus per Salom. ben Mazal*; רמ"ש, עמ' 596, סי' 3795: *Editio Princeps*; 1522-1520, verso; *expressum dicitur per Salomo b. Massaltob*; צרנו, עמ' 543].
הדפים בלתי מסומנים כמספר, רק הגליונות מסומנים במספר, ובסוף כל צד נדפסה המלה הראשונה של הצד הסמוך.
על השער נרפס:

מדרש תנחומא הנקרא ילמדנו נחקק ונרפס בקושטרינא רבתי אשר
היא תחת ממשלת אדנו המלך שולטן שלים ידום הורו ותנשא מלכותו בימיו
ובימינו תושע יהודה וישראל ישכון לבטח על יד מושך שבט ועט ברול ועופרת
שלמה בהכ"ר מול טוב זלה"ה בשבע' לאייר שנת פ"ה רבה בפרט קטן.
ועל צד האחרון נרפס הקולופון מהמרפס ר' שלמה
בן ר' מול טוב:

עד הנה עזרנו השם וחשלם מלאכת המדרש הנכבד הלוי היקר מזהב ומפז
רב בהשתדלות אשר החרה החזיק ידי עושי המלאכה הנכבד והמעולה כר' יוסף
ן' שושן בעובי קדח ממונו כקרבן לפני קונו בחדש אדר הראשון בכ"א בו שנת

של ר' שלמה בן מזל טוב [טו]

9. ספר מכלול להר"ק, 8° קטן, קוסטאנטינא, 1532, כדפוס של גרסה ב"ר משה שונצין.

[המהדורה הזאת לא נזכרה אצל רי רוססי; רמ"ש, עמ' 873, סי' 38,4821: (1532?)—Ed. *hucusque ignota*: carmine clauditi Salomo b. Of this edition in 8°, not 199; צדנר, עמ' 199: mentioned by De Rossi, there is only one other copy known מיכל, סי' 731 ב', עמ' 331 (מיכל כוחב: גרפס כנאפולי כשנת ש"ג ובקושט' כש' רע"ג ע"י הר' שמואל ריקומין והר' אשטרוק דטולון וכסופו שיר להר' שלמה בן מזל' — אשר גרפס אח"כ עם הספר בכל הרפוסים²² — וכויניציא כש' רפ"ט, אבל מיכל טעה פה, כי כנאפולי כשנת ר"ג — ולא ש"ג — ובקושט' כש' רע"ג וכויניציא כש' רפ"ט גרפס ספר השרשים לרד"ק ולא ספר מכלול); ע"י גר. נ. ראבינאוויטץ, מאמר על הרפסת התלמוד עמ' 22–23 בהערה.]. הרפים כלתי מסומנים כמספר, רק הנליונות מסומנים כמספר (ס"ג נליונות), וכסוף כל צד גרפסה המלה הראשונה של הצד הסמוך.

על השער גרפס: ספר מכלול כולל כל חלקי הרקדוק לרבי רוד בן יוסף קמחי הספרדי ז"ל בקוסטאנטינא קרית המלך האדיר שולטן שוליימאן ירום הודו כשנת שתיים עשרה למלכו על ידי הקטן שבירשאל גרסה בן הח"ר משה איש שונצין ז"ל שנת כי גר הייתי בארץ נכדיה. בסוף הספר גרפסו מליצה ושיר מר' שלמה ב"ר מזל טוב:

כאשר ראה החכם רבי שלמה בן החכם השלם הח"ר מזל טוב ולה"ה גדל הספר ופרי מהללו וישא משלו ויהללהו כרב גדלו זה ספרי תולדות לשון הקדש הלא הוא מכתם לרוד רביר צורוני מושכים בשבט סופר נותן אמרי שפר לבושי מכלול כלו מחמדים ידבר ננידים לשונו חרב פיפיות כחכמה ותושיית מגדל בנוי לחלפיות צופה מראש הומיות קולו כקול חיות מיושבי נזיות ברמה נשמע קולו ממעונות אריות פום ממלל ברברן בידו מלמר ודרבן להישיד חודש און המבטא ולסלק מסלת המקרא מאבן השעות לדעת לעות את יעף ועיף דבר יי' לשמיע בלמודים ליהודים היחה אורה תעלומות הגיונות וזה פרוי קדש הלולים פרי עץ הדר כאילני אלוני כתבי הקדש משנה לשנה מים חיים גרולו ועל יובל ישלח שרשיו אמיריו וסעפותיו וחרשיו ושלוחותיו תעו במדבר נארה ע"ד יע"ז. גנ'עו אב למקרא ואם למסרת משמרת טעמי התורה ורקדוקיה ככלל ופרט פורט על פי הנבל והשניון כרוד חשב לו כלי שיר המעלות וההניון לשמיע בקול תורה לתורה ולהעורה ירו הדה כפקודי יי' משמחי לב נעלה ביהודה וירשאל משיב לכל שואל אמרי אמת יהנה

²² בדבר הזה נכונים דברי מיכל כי פה הוא מדבר אדות הספר מכלול, יען כי המהדורה של ספר השרשים שנרפסה כדפוס של ויטניציא בויניציא נמצא שיר מר' אליהו הלוי, הנקרא בחור או לויטא תחת המליצה של ר' שלמה בן מזל טוב במהדורה משנת רע"ג.

[טז]

מקוון

של

הכו ממתקים לו יר ושם במתנה המדקדקים והכמותיו מוזן אל זון מפיקים וזהב מעליהם מריקים וכשרה החכמים קמ"ה יש לו צמח יעשה קמח ועליו יאמרו המושלים בחידה ושידה אם אין קמח אין חורה

קדיה ספר	שבת סופר	אמרי שפר	כו ועטרה
ולשון כתבי	קדש היום	מניד משנה	הוך עם נכרה
אם מציון	תצא תורה	מכלל יופי	לו בחבורה
הוא ראש פנה	לשפת קדש	מוסדות היכל	מצוה בדה
מגדל בנוי	הוא בספרים	גם בית מדות	מלא אורה
וביר חורש	מעמי תורה	מלמד דרבן	על הישרה
לא ינקש	מפח מוקש	בנתיב מסלול	משנה מקרא
טורה רברי	נביא חוה	אין זה כי אם	בית אל נורא
ובצלו הס-	תופף תבחר	בן אדם סוד	אליו סודה
כי מערכות	רקדוק יעדור	קולע בפשט	על שערה
ובשוט לשון	הוא לגבורה	למשיבי מל-	חמה שערך
קמה יש לו	באלמות ניב	ישתחוו לה	אנשי משרך
בשרה אש דת	יעשה צמח	סלת קמח	פת וחררה
על כן יאמרו	מושלי משל	לו אם אין קי	מח אין חורה.

מעניין הרב שבוטחה שנה ובאותו דפוס שנרפסה המהרורה של ספר מכלל הנוכח אצילנו לעיל בחבניה 8° קטן. נרפסה מהרורה אחרת בתבנית 2° ובה נרפס על הצד האחרון קולופון ושיר של ר' אברהם ב"ר אפרים ז"ל נ' שני (במקום הסליצה והשיר של ה' שלמה בן מול טוב במהרורה שהוכרנו לעיל).

[די רוסטי, עמ' 35, סי' 218; רמ"ש, עמ' 872, סי' 37,4821; Constant. Gerson, 2° 199; Editio rarissima; (1532, fin. 15 Elul 1534); et Elieser Sencino — 297; — The colophon is dated 1534; Constantinople, 1532, 2°; — רוסט, עמ' 297; — רונטאל, עמ' 204, סי' 1064; ספר מכלל... לר' רוד בן יוסף בן קמחי הספרך, ע"י נרשט איש שונציין, אבל לא זכה לנסדו ויהסוך אחריו בנו הנחמד כ"ה אליעזר; ס"ד רפים, קוסטאנטינא, רע"ב-רע"ד, 2°; — מיכל, עמ' 331, סי' 731, כ': בקושט' שנת רצ"ב ע"י נרשט שונציניו אשר לא זכה לנסדו ונשלם ע"י בנו הר' אליעזר ובסופו דברי החכם ה"ד אברהם ב"ר אפרים בן שאנני בשבח הספר עם שיר אשר שר להלל.]

הדפים בלתי מסומנים במספר, רק הנליונות (יו נליונות) מסומנים במספר, ובסוף כל צד נרפסה הטלה הראשונה של הצד המסוך.

על השער נרפסו במהרורה הזאת הרבדים האלה אשר יש להם ערך חשוב לחולדות ישראל וספרותו ולהיסטוריא של הדפוס העברי:

Moses Marx, Gershom Sencino's Death (Sepher ha-Yovel a tribute to Prof. Alexander Marx, ed. by David Frankel, New York, 1943), p. IX: "He died, without any doubt, at Constantinople, in the year 1534, between the 26th of Adar (March 13th) — the date of the completion of the Sepher ha-mispar — and the 15th of Elul (August 26th) — the date of the completion of the Miklol"

שלו ר' שלמה בן מול טוב [יו']

ספר מ ל ו ל יבאר בראשון כל חלקי הקדקוק ואחריו חלק הענין לרבי דוד בן יוסף בן קמחי הספרדי, ועל ידי גרשם איש שונצין בן הח'ר משה בן החכם המופלג הר"ר ישראל נחמן בן שמואל בן הר"ר משה ז"ל והוא נלחם בעיר פיירט נגד הרשע פר"ה יואן די קאפי"שטראנו וגרש אוהו עם כל חילו משם והוא היה דוד חמישי להר"ר משה שפי"רא הנזכר בחוספות מס"ך. ובשנת שנים עשר למלך האריר ארוננו המלך שולטאן שוליאמן ירום הודו ב ק ו ס ט א נ ס י נ א הקריה נדפס עם הפסקים פנוקדים והמורה מקום עם הפרשיות כסדר ריאירי גם הנתיח בלשון המחבר להישירו אל מכונו סה עשוותו המעתיקים שקדסוני ובהרכה מקומות אשחמטי אשחמיטו והניחו לי מקום לקבל שכר על יגיע כפי וזה יבחנו וידון מי שחגנו ה' יחברך המרע והשכל, והוא יחברך לי אצל מהוד יפעתו על המחבר, וסקזה לחסדו וידיכני באמתו וילמני כאשר ביטי עלומי מחיל אל היל הולכיני ינעתי ומצאתי ספרים היו סתומים וחחומים מאו והוצאתים לעין השמש הואת ויהירו כוהר הרקיע כמו החוספות מטוך של ר'י ורבנו חס, הלכתי עד צרפת וקמ'ברי ויניב'רה אל חדרי הורחם למען וכות בהם את הרבים כי בספרד ובאסליא ובכל הארצות לא שמענו רק מסא'נץ של רבי פרץ ורבי שמשון והבריהם ודפסתי ספרים עד אין קץ בחורחני הקדושה וזלתי נעשים ושלש מסכתות הנהנות בישיבות עם פי' רשי' והחוספות. והנה סדפיסי וויניציאה העתיקו מהדפוס שלי ובזולתם שמו מאשר מצאו, דחה דחוני לנפול וי'י עד כה עורני. ואף כי ירט הזנן בונד ננדי כל עוד רוחי בקרבי לא אחרל לחקן ספרים להקל הטורה למעיינים בהם ולהניח חסכם כיד ה' הטובה עלי אף כי יוסי דר מאד ובאתי לארץ נכריה אלי ומשלתי כבהסות נדמו. י'י יתעלה יהיה עוזר לי ויכלכל את שיבתי ויוכר לי לטובה מה שכלכלתי לאנסי ספרד ובפרט פורטוגאל ובכל מארי העירותי עד למות נפשי למען הצילם מיד שוסיחם ולהדריכם לחסות בצל שדי וחחח אברתי להתלונן כיום הזה. אליו יחברך חקתי כל היום ובדרך שמו המהולל לעולם.

ועל הצד האחרון נדפס קולופון ושיר של ר' אברהם ב"ר אפרים ז"ל [ז' שני, המחילי: נאם הסדבר צעיר התלמידים אברהם⁴ בכמהר'ר אפרים ז"ל ו'ן שני⁵ ...

10. כתד תורה לר' דוד ב"ד שלמה ויטל, 4°, קושטנטינה, רצ"ו (1536), בדפוס של ר' אליעזר ב"ד גרשון שונצין.

[י' רוסי, עמ' 38, סי' 244; דמש'ש עמ' 890, סי' 3,4852; Opus apud privatis non frequens; צרנד, עמ' 204; רוטט, עמ' 304; רוונאטל, עמ' 156, סי' 828; בלי מספר הדפים, והספר מחזיק ליב קונטרסים, וכל קונטרס ר' דפים, סך הכל קכ"ח דפים; מיכל, עמ' 323, סי' 714, א'.]

⁴ ר' אברהם ב"ר אפרים שניי היה איש ספורסם, בן דודו של ר' שלמה בן מול טוב. — והיה גם כן מניה ומליץ (Encomiasta) בבתי דפוס שונים. ירועים לנו מליצות ושירים שהדפיס בשבח הספרים האלה: שרש ישי', פירוש על מגילת רות לר' שלמה הלוי אלקבץ (בבית הדפוס של ר' שלמה ו'ן אושק'י), קושטנטינה, ש"א, 4°; — ספר, מכלול לדר"ק (בדפוס ר' גרשם שונצינו ואח"כ בנו ר' אליעזר שונצינו), קוסטנטינה, רע"ב—רע"ד, 2°; — מכלל יופי' לר' שלמה ו'ן סלך (בדפוס של ר' משה ב"ר אלעזר פרנס הרופא), קושטנטינה, ש"ט. — הרופא ר' אברהם שניי ז"ל מוכר לסבח בתשוב' רבנו בצלאל אשכנזי, סי' יד. — עיין רמשי'ש, עמ' 2831, סי' 7745; מיכל, סי' 57, עמ' 15—16.

⁵ משפחת שניי (היתה נקראת סקודס — Shanci — שניי ונשהבש השם בלשון העם), שאני, שניי, שאני, שאנו היתה משפחה נכבדה ומפורסמת בספרד ובפורטוגאל ואח"כ בקושטנטינופול. — עיי' רמשי'ש, עמ' 2831—2832, סי' 7745; — מיכל, סי' 57, עמ' 15—16; סי' 452, עמ' 215—216; סי' 522, עמ' 251; סי' 523, עמ' 251; סי' 557, עמ' 267; — לנרסהוט, עמודי העבודה, עמ' 136, סי' 19 (ערך ר' ישראל נאנארה).

{יח}

מרקון

שלה

הרפים בלתי מסומנים במספר, רק הגליונות מסומנים במספר, ובסוף כל צד נרפסה המלה הראשונה של הצד הסמוך.
על השער נרפס: כ ת ר ת ו ר ה ל דעת על פה בנקל כל תריג מצוות שבתורה ו' מצוות דרבנן ... כמנין אותיות שבעשרת הרבנים ועל כל אות ואות מהן בנויה תיבה א' בחרוזים ... ועל כל תיבה מבואת המצוה בהרך ... הרמב"ם ... חבר ... ד' דוד וישל.
נרפס על ידי צעיר המחוקקים אליעזר שונצינו יצ"ו בכ"ר גרשון שונציין ז"ל פה קושטאנטינה רבתי אשר היא חחת ממשלת אדוננו המלך שולטן שוליימאן ירום הורו ותנשא מלכותו בשנת ה'רצ"ו לבריאת העולם. ה' יזכנו להשלימו ולהנות בו אנהנו וזרענו וברכתו אלינו ישלח וחיפץ יי' בידנו יצלח.
ועל הדף האחרון של הספר נרפסה מליצת ר' שלמה ב"ר מול טוב:

כאשר ראה החכם השלם ההר' שלמה יצ"ו בן החכם השלם ההר' מול טוב זלה"ה אמרי שפר ספר יקר כשהם וספיר חברו החכם השלם הר"ר דוד וישל יצ"ו חכו ממחקים ומחמדים כלו וישא משלו ויהללהו לפי שכלו:
תהלה לרוד ברוך יי' צור ישראל, נואל מושיע ורב, המלמד ידין לקרב לקרב בקרב חכמה וזומה ואצבעותיו למלחמה עצומה בה ישאנו נכדרי כח כאדיות, צופים מראש הומיות בידם חרב פפיות, ילחמו לחם שערים, כהויות וסוגיות, שנויות למשה מסיני בקהלם כבוד אל תחד, כלם נתנו מרעה אחר, יחד שבטי ישראל נאמנה שמעום מפי הגבורה, ולגבורה מטיבי מלחמה שערה הלא המה לקחת אבני קציני התלמוד עמוד ויסוד מוסר המאמינים בשלם ועילים ושנעד, ערער תתערער הארץ לחדודם ופלפולם יעקרו הרים וגבעות וחילה אחותם וזועות, להמולחם והמיחם, ועל נס ההוראה שמו אותותם, ברוך שבחר בהם ובמשנתם, בקטש אמרים נבחרים ברים חברים מקשיבים שובבים בשרה אש רת למו ישיפו רביבי' בעמקי בר יתרועעו אף ישירו שבלים עלים בקנה המנורה הטהורה אעירה שחר על דבר ספר חזון נוחן אמרי שפר אשר מתקו מרבש ומן שלו, וט"ל אורות שליו, ודור מפוז ומכרכר חוקר ובקר בהכל כל רב יערב שיחו וזה פריו קדש הלולים, ועליו יאמרו המושלים ברכות יעטה מורה עטרה שעטרה לו אמ'ו שקלה ככר זהב וחהי על ראש דור, ועל צארונוי רכיד, וישא משלו ויאמר

בן אדם	לך גליון	גדול זה בני	רוך רביד
מנו אורה	מצוה ברה	כתר תורה	על ראש דוד

11. ספר נהר פישון לר' יצחק אבוהב, 4°, קושטאנטינה, רצ"ח (1538), ברפוס של ר' אליעזר ב"ר גרשם שונצינו.
[די רוססי, עמ' 40, סי' 263; רמ"ש, עמ' 1072, סי' 14,5294; editio rarissima; Jakob, cura Sal. b. Massal Tob 381; רוסט, עמ' 490; רונטאל, עמ' 256, סי' 1333; הובא לרפוס על ידי

[ט] ר' שלמה בן מזל טוב שלט

בן המחבר החכם כהר"ר יעקב אבוהב מכ"י אשר העתיקו תלמידי המחבר; פ' רפים, עם רברי בן המחבר בסוף הספר, ועל צד השני 'מהשער שיד קטן מהחכם השלם הר"ר שלמה יצ"ו בן החכם השלם כהר"ר מזל טוב על שבח ספר הזה והקדמה... הספר הזה יקר מאד במציאות.]
הרפים בלתי מסומנים במספר, רק הנלווים מסומנים במספר, ובסוף כל צד נדפסה המלה הראשונה של הצד הסמוך (Custodes).
על שער הספר נדפס:

זה הספר נקרא נהר פישון יש בו דרושים רבים לבאר קצת מאמרים מהתלמוד גם לבאר קצת פרישות התורה גם מנביאים גם מכתובים חברו מרנא ורבנא הגאון מוהר"ר יצחק אבוהב זכרו לברכה נדפס בקושטאנטינה רבתי אשר היא תחת ממשלת אדוננו המלך שולטן שוליימאן ירום הודו ותנשא מלכותו בשנת י"ח למלכות על ידי צעיר המחקקים אליעזר שונצינו בן הח"ד נרשם שונצינו ז"ל היום יום ה' ב' ימים לחדש שבט שנת חמשת אלפים ומאתים וחשעים ושמה לבריאת עולם ויוכנו השם להרפים מספרי ספריו עוד ומספרים אחרים עד אין מספר אמן.

ועל צד השני מהשער ודף ב', צד א' נדפס שיר ומליצת ר' שלמה ב"ר מזל טוב:

כאשר ראה החכם השלם הר' שלמה יצ"ו בן החכם השלם כמהר"ר מזל טוב ולה"ה ספרי הספר נהר פישון המוכתר בכותרה של תורה ונרל מחברו הגאון רבנא מוהר"ר יצחק אבוהב ארי בחבורה פתח פיו וידבר את דברי המליצה והשירה

אשיר לאל נערץ וצור ראשון	נעלם ונסתר מראות אישון
חנן לרב מודה ודת יורה	דעה גאון יעקב כמו נחשון
סיני והיכל לי פני עוקר	הרים בפלפולו ופז ולשון
זהב ואדרת באהל פיו	צוף אי מרי נעם וטוב רחד שון
ורדו דבש בין מגוית די	אריה ביום ררה בכף שמשון
יאר לעין קורא בטוב טעמו	וברק חנית ניבו בעת ישון
כל האפיקים ממקור שכלו	מלאו וגאיות וכל לשון
מימיו וכל רב יערב שיחו	בערוך לפיהו מענה לשון
גם נהרות איתן מקורו הם	ניחון והדקל פרת קישון
אם כל נחלים הולכים לים	מי ים והמה הולכים פישון

ויוסף עור משלו ויהללהו כרב גדלו

אריה נאחו	חחה כסא	יושב בשמים	יצחק
כי נר מצוה	אור התורה	שמר כאבי	רהם יצחק
אשרי שוקר	דל שפתותיו	אשרי השר	מע יצחק
ידאה לפי	ני האדון	ישמח אל יום	אחרון יצחק.

ב ע ר ן ג'ן אלדים היו היה רבר ה' ומלתו על לשון הזהב הפונה קדימ' ואשמע קול מדבר אתה בן אדם מה לך נרם קום קרא בנרון ברן יחד כוכבי בוקר בהיכל ה' וידיעו כל בני אלים עולים בקנה מנורת זהב כלה ונולה על ראשה בשבעה נרותיה עליה ישא: כאריה בתרועת מלחמה בהלחמו ביום קרב לקדית מ'לך ר'כ כרוב ממשח סוכב בכנפות חכמתו יושבי על מרין ידיו עמים ולאמים בצדק לפניו יהלך ומבינתו יאבר חץ ונץ ההוראה לנס עמים במראה יתודע נודע ביהודה וישראל גדול שמו בהשכל ומדע כרדע וכלכל וכל כל חכמה ותבונה כהימן. והא מן וצוף רבש אמרי נועם באהבתם ישנה תמיד וה"א ס'ף צוף אשר בקרבנו התאוו תאוה לעינים אודו מתוק כרבש לחיך יעם מאכלו בריאה וטובה ראש רברו כחם פו ומטה שטחו שלמה כבורה בת מלך פנימה היכלו כלו רצוף אהבת התורה, ורצפת ונחלת אוד' פי'רתו זהב, ידעב יאהב לרעיו רועי ישראל יאזינו למצותו ורתו רעים למקום יחסו בצל חכמתו וחרש מצל מזמתו ארירים אשר מעולם אנשי השם בטוב סברתו מהם אריה וליש ביעדת תורתו ישאנו ככפידים נחנו קולם, כלם כים ירמו יחמ'רו צפרי שמים כאש דתם והכל פיות ולשונות כחרב פיפיות ממעונות אריות וחיות הקרש ירוצו כצבאות ואילות שדה תר'ומות ירדפו אחריו לרעת את ה' כנבורי יושב בנית ברמה נשמע קולם במלחמה עצומה מלחמתה של תורה נכבדות מדבר כם, בקרבם ישם אור כם ובכבודם יחיסר בעלזו בכבוד על משכבו בשלום והמ'ה בחיים חיתם יחרו ירגנו שפתותיו שושנים רובכות משמועת קשתו נראחה בענן עיונם ומטר וגשם נרבות יניף ינופף ירו לה' ירוין מרשן ונחל עדניו ומימיו מים חיים עלו לקראת תפוצות נפוצו' הגולה וארץ החוילה אשר שם הזהב וה' נהר'ו איתן יפזו זרועי ידיו רב לו מאבירי הרועים כשושנים ואהל משכנות מחנות עליונים מעינים כנחלים נשיו כארזים על יבלי נהרי רבש והלב תחת לשונו ואונו ואורו כשריר אגן הסהר יאפיל כי ארוחתו אור ותורה ארוחת תמיד נתנה לו מהמאיר לארץ ולדרים עליה ר'רים וספירים מאירים מהרים הגדולים אדני ארץ ארני עמורי התלמוד ומשפתותיו נבעו מצפוני נטעי נעמים בדת' אל יהנו ישנו כאתו שתולים בכית ה' ונשא ענף ועשה פרי ממים ר'בים גדלוהו מים חיים תהום ר'בא ואבבי וארובות שמי הויות וסוגיות משניות ובריתות משכיות חסרת בישורון מלך מחוקק צפון בארץ חיים את ה' אלדיו בהם עמים יננה אורו ננע עליהם יאספו את שלו לשונו ומן ימן הזמן ימטיר ענן אורו אור זרוע לצדיק ואת החר'ומה אשר תקחו מאתו זהב, ואמנם ספירי ספיריו וכיאודיו רבו כמו רבו אפסו ופסו מאמוני' עלי תולע ילע יבלע חרון אימו' מות גר'שי אנושי ספרד וצרפת ואש' וריפות, ומ'לכים ירד מיעקב בפרך בארך ואכד נלכה רגלם רווחו ולא יוכלו קום זרום ופרשום בארבע רוחות השמים לאהון בכנפות ארץ לא להם וארצם עדער תתערער מעם לועזו וארץ מרחים ושנער רחק בוקים ושלשלת עוננו משלשת לא נתקו מורשי לבכה והיא העולה על מוקדה על מזבח מטבח פשעינו והטאתנו רבו מלמנות לדור ודור ותקראנה אותנו כאלה חדשי' לבקר' רבה צעקת אומתנו וכל בני כיתה לכושי שנים ומכלול כלם

[כא] ר' שלמה בן מזל טוב שמא

תאונים כחלאת סיד עונותיהם הטו אלה ממציאי לעם ארץ הצבי, אשר לחרב לחרב ואשר לשבי לשבי ושרר מספרד מהשרידי' אשר השם קורא הגבר הוקם על ושלטול שלטלה גבר יהיר ולא ינוה בנהו וארץ טוב משצף קצף נוי עז פנים הגלהו מביתו ונות אל הארץ אחרת ואברו עשתנות ספריו וחשבונותיו רבים מעם הארץ ואיה סופר מגדלות מרקחים רקח מרקחת מעשה רוקח טהור קדש ממלח ואמרותיו הטהרות ברורות את בני ישראל דרך ילכו בה דרכיו דרכי נעם בתלמוד עמוד וכיאורו על ביאור מאור גולת אריאל הרב רש"י ז"ל על התורה ועל ביאור הרב המובהק הרמב"ן ז"ל בתורה ועל ארבעה טורים ושטות למסכתות ושאלות וחשובותו לאלפים ורבות יצבור ולא נדע מי אספס אף כי בנו החכם השלם כה"ד יעקב אבוהב יצ"ו בן שנה במלכו ואדניו שאול ומבוקש בשיבה עליונה ודברי אסף צוף דבש אמדי נעם אלה ומים הנגרי' ממורד נחל פישון לנגד מחברותיו הלא המה כנגיד חרד' ביס אוקינוס הנם כתובי' על דברי חוהם ישרים דרכיהם וכל נתיבותיהם שלום מלא כל אחד מהם מנפך ספיר ויהלום אלפים בת יביל מי זהב' למי זהב התפרקו התנצלו עליו בעליותיו המרוחי' פתחו שעריו לכשו שני עם עדנים וערי עריים ושחו מי בורו באר מים חיים מכלי טהור כבית ה' הלא הוא בוצינא ותנא ראורינא דיהבו ליה מן שמיא חכמתא ועל צוארוהי רביד והמניכה רבא בר רבא נאון הדור ומופתו הרב המובהק מוהר"ד יצחק אבוהב מה טובו אהליו ביעקב ומשכנותיו. בישראל, טוב לנו תורת פיו מאלפי זהב.

ועל הרף האחרון צד א' נרפסו דברי בן המחבר ר' יעקב אבוהב בשבח מד אביו ואופן הרפסת הספר נהר פישון אשר הוא הוציא לאור:

אמר יעקב בן לאדוני הרב הגדול ראש גלות ספרד עם קרושים נאמן ועם אל רב כמהר"ר יצחק אבוהב תנצב"ה ילדי הזמן הבהילוני כחרוני רדפוני אכלוני הממוני סף רעל כלי העל השקוני נתנוני למשיסה בארץ נוד מנוד דוש. בהיותי בן שנה כבודי סעלי הפשיט ויסר עטרת ראשי... דבריו דברי אל חיים הם למוצאיהם וררושים לכל הפציהם נחקקו בעיד ואם בישראל דבתי עם קושטנטנינה המדינה כסא ממלכת המלך הגדול על כל מלכי הארמה אדונו שולטן שוליימאן ירום הודו ותנשא מלכותו.

ובסוף הצד האחרון הוה נרפסו השורות האלה:

ותהי השלמת זה הספר ביום ה' ג' ימים לחדש סיון שנת צדיק כתרמ יפ"ח והאל ברחמיו שזכנו להשלים אותו יזכנו להחחיל ולהשלים ספרים אחרים עד אין חקר ולראות בביאת הגואל אמן.

12. ארבעה טורים לר' יעקב בן אשר, 2°, קושטנינה, ש' (1539-1540), בדפוס של ד' אליעזר ב"ר גרשם שונצינו.

[די רוססי, עמ' 43, ס' 286; רמש"ש, עמ' 1183, סי' 6,550 Cum In-; dice locorum Talmud., per Abraham b. Schemarja. Constant., Ed. Eliezer Soncino, 1539-40; Ed. VI; Ed. quoque rara — צנר,

שמב

מרקון

[כב]

Constantinople 1539–40, Edited by Jehiel ben Reuben :296 עמ'
Ashnazi; — ש. ווינד, קהלח משה (פטרבורג, חרנ"ב—חרס"ב), ס' 4504:
ארבעה טורים... עם מודה מקום בכל דין... (מהר"י יהיאל בן ראובן
אשכנזי)... נרפס ששית בהתנרבות ד' אברהם כ"ר שמדיא. עם הקדמה וחרוים
מהר"י שלמה בן מול טוב. קושטנדינה... (על ידי אליעזר ב"ר ג'דשם איש
שונצין ז"ל) שנת ירצ"ה (ש' 1539–1540). folio (אוחיות מדובעות)... ג' חלקים:
א"ח (96 דפים) יו"ד ואה"ע"ז (135 דפים) ח"מ (126 דפים)].
הרפים בלתי מסומנים במספר, רק הגליונות מסומנים במספר ובסוף כל צד
נרפסה המלה הראשונה של הצד הסמוך.

על השער נרפס: ארבעה טורים לדבי' יעקב בן הרב רבי' אשר ז"ל עם
מודה מקום בכל דין באי זו מסכתא ובאי זה פרק ובאי זה דף מהתלמוד בבלי
וידושלמי ופסיקתא וספרא וספרי נרפס ששית על ידי קטן המדפיסים אליעזר
בכה"ד גדשם איש שונצין ז"ל פה קושטנדינה אשר חחת ממשתל ארוננו המלך
שולטן סולימאן יד"ה אמן

תודי זהב חכמה ושיר ארבעה	טורים בעל חשן ואפור אב"ן
תמים ואודים בס ועל זאת אשאלה	משפט ודין מהם ובינה אב"ן
בית יעקב רועים לכו ונרננה	יחרו בשיר יום גללוה אבן
מעל באר שרים נדיבי עם אשר	חפר בנו אשר זרעה אבן

נ א.ס. נרצע באזנו וברלת חכמים שלמים וכן רבי'ם הצעיר שלמה בן
לארזני אכי החכם השלם כמ"ד מול טוב ולה"ה.

ד בר שלח ה' ביעקב ונפל בישראל דבר דבור על אפניו. יאסף רוח
חכמה בחפניו ולהודות נתן בלבו עלה בשמי מרומי ההוראה ומ'לכים ירד
מיעקב שם עקוב ההלכות למישור מצא חן במ"דבר נוה במטמוני נסתחים ומנלח
סתרים סתרי תורה מיוסדים על אדני פז המדע וההשכל ידיו רב לו ביתו בקיר
החכמה ועד לחכמים מעורר הנית לשונו במלחמתה של תורה מתנורה מסתופף
חחת צל חרש מצל שני עמודי התוך אשר בית ההוראה נכון עליהם חתנה אשפה
לזאת הנשקפה כמו שחר על שער ב"ת רבי'ם... שם האחד בעז... כה"ע וחרוה
במקומו ממקומו ובכבושנו של עולם וינאמו נאם נמ'ו ר'ועים דבים שחתו כרסם
כרס ה' צבאות צדים סודדים אכודים עד יבשת מי נהם והמה חכמים מחכמים
אף כי רבים קמו עליהם מכל אמה ולשון עמרו על נפשם להרים נם | הדרת על
עם ה' הציבו להם ציונים מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם, וכננהם מלאכי
מחנים... עולים לסלם מוצב ארץ מרתים... וראשו מניע השמים... ושם
השני יכין גלות יהויכין... הגלה שלמים הם אתנו היום מ"דעה אחד נתנו לדעת
מה יעשה ישראל... ש"ש כנפים לאחד ש"ש כנפים לאחד... לעוף במרומי
קרת הרת ומגדל פודה באוירי ההלכות הליכות עולם לו בנוי לחלפיות חל
שהכל פונים בו אורם ונרם ננה עליו יגע ומצא ויפק דצון מה' כאשר ראו עינינו
ושמעו אזנו והבן... וימלא בו ארבעה טורים אבן... תרשיש שהם וברקת

[כנ] ר' שלמה בן מזל טוב שמג

וזהב כל אבן יקרה משנתו וכתם פז וזהב כו משתי כנו"ת הב הב יאמרו לו . . . יחסו יתנורדו לדגלו דגל מחנה החכמים עומד לנס עם ה' אלהי השמים. . . . ואולם לרוב בקשת הספר הנפלא הלו נחקק עד עתה חמש פעמים וכלו נחפזו ללקחט שה פורה ועתה מבקשים לחמו ואין והעיר ה' רוח האומן ר' אליעזר במ"ד גרשום שונצינו להרפסו פעם ששית באותיות מאשרות ישדות מלאכה יפה ברה כחמה בהתנרבות הנכבד השוע כ"ד אברהם יצ"ו בכ"ד שמריא נ"ע . . . ירצה ה' פעלו . . . וחיתה נפשו בגללו . . . אשר נכנס בעובי קורח ממונו להחזיק ברק המלאכה להיותה עתה חשובה מאשר היתה לפניו . . . אם במלאכת עצמה אם בחדוש אשר נמצא בה בעת מורה מקום לכל הלכה ודין אנה פניהם מוערות ומה טובו ומה יפיו של חבור זה רגן בהירים כלו. מחמרים מבחורי אל דוכב שפתי ישן תחת שלחנו מלא דשן . . . זה השלחן אשר לפני ה' דוכב שמים. על עמוד א' של הרף האחרון נרפסו הרברים האלה:

ותשלם כל המלאכה מלאכת שמים יפה צרופה מוקקת שבועתים יום ו' שבעה עשר יום לחרש אלול שנת ירצה לקרבן אשר. וי"י אשר עזרנו להרפים ספר זה בעט ברזל ועופרת זיבנו להרפים שאר ספרי הקר' בחפאר' עד אין קץ. ובפרט החומש אשר בוונחנו להתחיל בו כעת. במהרה בימינו יבנה בית המקדש תושע יהודה וישראל ישבון לבטח אמן.

13. תורת י"י . . . מפורשת מהרב רש"י ומתורגמת בשלש לשונות תרגום אנקלוס וערבי לרב סעדיא גאון ופרסי אשר באר כ' יעקב ככ' יוסף טאווס.
2°. קושטנטינה, ש"ו (1546), (בדפוס אליעזר שונצינו).

[רמשי', עמ' 22, סי' 118: Salomo b. Massal; In tit. laudat ed. Tob; Editio non pulchra sed rarissima; צרנד, עמ' 107].
באבסמפלר של הבריטיש מוזיאום כחוב על המעטפה: Constantinopoli, in domo Eliezer Berab Gerson Soncinatis An. 5306 AD 1546.
כסופו נדפסו ההפטרות וחמש מגלות בלי תרגומים ובלי פירוש רש"י.
הרפים בלתי מסומנים במספר, רק הגליונות מסומנים במספר, ובסוף כל צד נדפסה המלה הראשונה של הצד הסמוך.

על השער נדפסה מליצת ר' שלמה בן ר' מזל טוב:
כסיעתא רשמיא תורת ה' תמימה משיבת נפש ממנה ינפש עם י"י מרי עלותו וחשוכתו הרמחה כי שם ביתו בלכתו במסלולי שבילי ארחות עץ חיים היא למחזיקים בה שלום רב לאוהביה ואין למו מכשול. מגרל עז שם י"י בה ירוץ צדיק ונשגב על גפי מרומי אמן אמונה אצלו להשאיר נפשו תחת כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו מימינו אש דת נתנה לעמו בחרדת אלרים באש פלדות, רכב אלרים רבותים על הר חמד אלרים זה סיני על יד נביאו בביתו ובחצרותיו נאמן, הנה כחובה מפורשם מהרב הגרול מאור הגולה רש"י זלה"ה ומתורגמת בשלש לשונות תרגום אנקלוס וערבי לרב סעדיא גאון ופרסי אשר באר לנו איש נבון וחכם כר' יעקב בכ"ד יוסף טאווס נ"ע הביאו ארוננו

שמו

מרקון

[כר]

מאור נלותנו נר ישראל עמוד דתנו נגיד ומצוה לאום ואום גול' סודה ברוב
ממשח סוכך בכנפותיו ישראל ויאודה משה זכה וזכה את הרבים, מה טובו אהליו
ומשכנותיו שם יתנו צדקות יי' בישיבתו מחנים אליהם במ סיני ועוקר הרי'
שאג ישאנו על נוהו אריו' התורה משם תצא הוראה לישר' הלא הוא אב המון עם
ה' האשל הגדול שתול על פלגי מים ונהרי נחלי דבש וחלב החכמה תחת
לשונו החכם הרופא המובהק שר וגדול בישראל מורנו ואדוננו כמה'ר משה
המון יצ'ו יהי שמו לעולם אמן וכי'ר, וברשותו חקקנו על נליון זה אמרת יי'
צרופה שבעתים בהשגחת דיוק על כל לשון ולשון כיד אלינו הטובה. עלינו
לשבח לרובב בערבות שלא השבית נוהל בישראל גדול שמו ונושא פנים כרבי
אבהו בקיסרי אב הוא לאום עניה סוערה מקימי דגל התורה לכך עמים הר
יקראו מצוה ה' ברה.

פי המדבר תולעת ולא איש נרצע באינו וברדת פנת יקרת אדנו וחכמתו
והדרת מחסה ומסתור גולת אריאל ולאצילי ישראל משתחוה אפים ארצה שלמה
בן מור' החכם הר'ר מול טוב זה'ה.

ובסוף החומש נרפסו המלים האלה:

ברוך הנותן ליעף כח נשלמה כל המלאכה הזאת מלאכת שמים היום יום
יי' לשבט שנת הש' ליצירה.

14. ספר מכלל יופי לר' שלמה'ן מלך... על סדר הארבעה ועשרים
ספרים, 2^ו, קושטנדינה, ש"ט (1549), ברפוס ר' משה פרנס.
[רמשי, עמ' 2371-2372, סי' 1,6956; cura Salomo b. Massaltob;
Editio Princeps; editio rarior. — צדנר, עמ' 729].
הדפים בלתי מסומנים במספר, רק הגליונות מסומנים במספר, ובסוף כל צד
נדפסה המלה הראשונה של הצד הסמוך (Custodes).

על השער נרפס:

ספר מכלל יופי לחכם הנעלה כמה'ר שלמה'ן מלך ס"ט...
נרפס בקושטנדינה רבתי אשר היא תחת ממשלת אדוננו המלך שולמן שוליימאן
שבעה ועשרים שנה למלכו בבית צעיר המחוקקים משה בכה'ר אקעזר לבית
פרנס הרופא זה'ה. והיתה התחלתו יום שלישי לחשרי שנת אהן במדבר ארו
שטה והדס ועץ שמן. ומי שזכנו להתחילו הוא יזכנו להשלימו ולעשות ספרים
רבים אחרים אכי'ר.

על הצד האחרון נרפסו שני קולופונים: על עמוד
הראשון שיר ומליצה בשבח הספר מאת ר' שלמה
בן מול טוב ועל העמוד השני שיר ומליצה בשבח הספר
מאת ר' אברהם ב'ר אפרים שאנגי. ואלה הם דברי ר' שלמה
בד מול טוב:

כאשר ראה החכם הנעלה כמה'ר שלמה במה'ר מול טוב ז'ל דברי מחברת
פי חכם כדניאל רבתי למואל מלך ירח יקר הולך והיה שם מסלול ודרך המלך

[כה]

ר' שלמה בן מזל טוב

שמה

הולך ואור יאיר נתיב חכמה כאור כוכבי בקר מבקר בהיכלי ענני הלשון ובית מרוח תענוגי הוגי אוהבי תורה יי באין למו מכשול ושול ישול לנו מן הצבתים אשר לקט כשבלים עולים בקני המדקדקים גדולים חקרי לב, חדשים גם ישנים, בהם עמרים מלאים כל טוב מגרני תבונתם ואמידים מאשלי רברבי, יתופפו בהם צפרי התורה באמרים אמת יורה בעתו, צף לשון עטו ומטה שירו פרח חמור וישא משלו ויאמר:

הנה לך עם אל שפת לשון וניב דברי למואל הם ענקים גרנרר אמרה צרופה היא ואין בה דפי תיך ערי זהב ומכלל יופי.

ויוסף עוד שאת משלו ויהללהו כרוב גדלו

מכלל יופי ציון מוימתך	נצב והוצק חן בשפתוחיך
שירי רננות פי ידבר והגות	לבי תבונתך וספרתך
מראה לשון זהב וברקת שבו	טור ישפה ניבך ורברי תך
אדר יקר חכמה והוד שפה ברר	רה יהלום יגלוס באדרתך
שוקד דלתיה ופרשות גרר	לחה יקו לאור באורתך
יתגוררו ידו צמאם כל-יער	פים מעינות ר בארותיך
חפרו מזימות מחשבותיך ורעי	יון - לבך שבטך ומשענתך
ישענו ללחום במטה לחמך	יפרח ויצץ ציץ ביערתך
זבת חלב חכמה רבש לשון פרי	פארות שפתיך ויונקותיך
כי נששו עדי ים ויעזר ננעו	תעו אלי מדבר שלד חותיך
ובכן יבאון יחסו תחתם בצח	צחות וצחות מלשונותיך
יהנו בתורת אל בעת הם יחזו	מכלל יפי ציון מומתך

צאינה וראינה בנוה השיר במל"ך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו בינה לו גבורה במלחמתה של תורה, אור ננע עלינו, אור לו בציון, מכלל יופי הופיע לו אלהים. רברי אנור אגור בבינה מתעלת הברכה העליונה ממדבר מחנה תורי זהב טורי חמשה חלוקי אבנים שלמות ואבנים יקרות מילקוט רועי ונביאי ישראל מורי לשון קרש מצבתם רורך נתיבתם או יחס ונקה משניאות תורת אמת יהנה חכם ממתקים בהם רבם שלמה לאהבה לקרבה אל המלאכה הנסוכה לעם יי כל היום ידרוש יחרוש יתופף בחדש מצל יחסה יתלונן כצמח יעשה קמ"ח מגרל דו"ד בנוי בספרים לכרם יי צבאות, ויבן גם הוא מגרל חננו אל עליו דים נס שפת יתר ביסוד דקרוק הלשון בית ועליות עליות בשפה ברורה. או יבנה שלמה בנין מפואר ארמון מלא כדמון מעט הכמות ורב האיכות נדרש לשואל אותיות כל פרשה ופרשה וסדרי נביאי' וכתוב' נתח שלחנו מלא דשן ואכל ושבע ורשן כל מבקש דברי חפץ וכתוב יושר אמרים זה השלחן אשר לפני יי, בלחם אבירים ילחמו ישחו יין נסיכים ושרי קרש ארני הלשון ישון ברק חרבו חרב פפיות ממעונות אדיות מברק חניחם יאורו מחשבי לב טהור ברא לו אלהים קדושים והמלאכה נכתבה ביר שלמה, שלמה ותמה מציון מכלל יופי אלהים

[כו]

מרקון

שמו

הופיע לנו אורה והשב שבות נולה וסורה נצורה ישבה בדר ועודה בה שלישיה ושבה והיתה לבער קין עין בעין יראה אלדים בציון. ביום ההוא ישר השיר כליל התקדש חג שיר השירים אשר לשלמה למלך שהשלום שלו אמן וכן יהי רצון. הקולופון של ר' אברהם שאנני מתחיל:

ובאשר ראה ההכם הנעלה הרופא כה"ר אברהם במהר"ר אפרים ׳ שאנני ז"ל יקר תפארת הספר הזה ומהללו כי רב חילו ויהללוהו כרב גדול. ובסוף הצד האחרון נרפסו השורות האלה:

ותשלם כל המלאכה מלאכת שמים זכה וברה מזוקקת שבעתים בחמישי בשבת המשה ימים לחדש אלול שנת אהן במרבר ארו ששה והרס ועץ שמן בבית כר' משה לבית פרנס נ"ע על ידי הצעיר חיים בכ"ד יעקב אשכנזי ז"ל.

15. ספר ברכת אברהם לר' אברהם ב"ד שלמה טרוויש, 49, ויניציאה, ש"ב (1552), נרפס בבית הארון משרד אלוויזא בראגריין.

[רמ"ש, עמ' 711, סי' 1,4319, Addenda; עמ' XC; — צד"ר, עמ' 28; רוסט, עמ' 38; דזונטאל, עמ' 56, סי' 318; וספר הזה כאשר יקר הוא באיכותו כן יקר הוא במציאותו. מקום מולדתו של המחבר היה מדינת צרפת, אך מקום שבתו עיר צפת מקום שבת של מהר"ש אלקאבץ והאר"י ורוב כ"י... : מיכל, סי' 245, עמ' 115; ונרפס בימי זקנותו (של המחבר) בוניציאה בשנת שס"ב; השנה שס"ב אצל מיכל זה. טעות הרפוס, במקום הנכון ש"ב. ע"ד המחבר והספר עיין מ"ש ר"ג ברילל בספרים השנתיים שלו ח"א 109-111; שם 242; ח"ב 210.]

הרפים מסומנים באותיות (שס"א דפים) וגם בסימני מספר (361); גם הנליונות מסומנים וכסוף כל צד נרפסה המלה הראשונה של צד הסמוך. על השער נרפס:

ספר ברכת אברהם

שם תברלח ואבן השם, שרשו פתוח אלי מים, על מקום ברכת נשילת ידים בשחרית סמוך לסדר הכרכות בפלפולים גדולים ושיטות והלכות.

וכל הספר מראשו ועד סופו רבריו מתגלגלים ויותר משלש מאות דינים אחרים בסלם הספר עולים, וכל הלומד בו בעיון גדול יחדר שכלו, מה טוב חלקו ומה נעים גורלו. בו נגלה אליו כרברי תורה אליהו ז"ל בקלום, כלשון הקדש כנפך ספיר ויהלם וקרא אליו בכחרותו ויאמר בני תשובתך על שאלתי אל תעלים ממני, הוא בספר זה הנקרב הלם החכם השלם הגאון כמהר"ר אברהם יצ"ו אוהב שלום. גם חכר הרבה פסקים אחרים על דינים עברו בינו ובין חכמים ורבנים בן הרב הגאון כמהר"ד שלמה טרוויש צרפתי ז"ל מורע המאור הגדול מטרוויש רש"י ז"ל ז"ל.

נרפס בבית הארון משרד אלוויזא בראגריין שנת ש"ב לפ"ק

פה ויניציאה

שמו

ר' שלמה בן מול טוב

[כו]

מן רף ב' צד א' עד רף נ' צד א' נרפסה הקרמת המתבר; ואחרי ההקרמה הוא אומר: אלו הן חתימות והלצות²⁶ (sic) מחכמי ארצו אשר חתמו על ספר ברכ"ה אברה' אשר חברתי אני אברהם בכמהר"ד שלמה טריביש צרפתי. השבחים אשר כתבו עלי איני כדאי ידעתי, אך נכתבו להודיע כי הם מסכימים לדעתי.

ואח"כ מן רף נ' צד ב' עד רף ו' צד ב' (ועד בכלל) נרפסו ט"ו המלצות (הסכמות), וביניהן הסכמות מגדולי גאוני הדור. — ואלה הן חתימות הגאונים והחכמים שנתנו הסכמותיהם (כסדר שנרפסו בספר): א) עזריאל ראיינא יו"א בכמ"ד שלמה ז"ל... שנת כרע רבץ כארי וכלביא וגומר, ב) חתמתי שמי יצחק סבע²⁷, ג) נאם הצעיר יוסף בן החכם השלם כמהר"ד אפרים קארו זלה"ה²⁸, ד) נאם הצעיר אברהם בן יעיש²⁹, ה) אנה אליא הלוי³⁰ ועיד בן מהר"ד בנימן הלוי ז"ל, ו) נאם הקטן אברהם³¹ בכמ"ד יום טוב ירושלמי יצ"ו, ז) זעירא רמן חבריא שלחיה כהן בן כמהר"ד דוד הכהן זלה"ה, ח) נאם הצעיר מחברי ז"ל אהרן מטראני³², ט) נאם יעקב ישראל, י) שלמה³³ בן מול טוב, י"א) נאם זקיף כחוייא וכרע כחורא מנחם בכ"ד שמואל ז"ל ממוזיתרא, י"ב) ושמי הקטן והצעיר פה חתמתי משה בכ"ד יחיאל הלוי ז"ל, י"ג) חס"ד בכמהר"ד דוד יחייא זלה"ה, י"ד) נאם איש חס ואיש חלק יעקב³⁵ ברבי יוסף זלה"ה אשכנזי פולק איש ירושלים, ט"ו) הטרור ונבוך שלמה רלאקרוט ב"ד מתחיה זלה"ה.

²⁶ צ"ל: והמלצות.

²⁷ ר' יצחק סבע — אחי הר"ד אברהם סבע מחבר, צרור המור' וחותנו של מרן יוסף קארו, אשר הביא בחבורו, בימי יוסף' רברים אחרים בשמו; ופורי חמי הה"ד יצחק סבע ז"ל טען עליהם...

²⁸ ר' יוסף ב"ר אפרים — הוא הגאון פתח ספר, כיח יוסף', שלחן ערוך' גכסף משנה.

²⁹ ר' אברהם בן יעיש — רב ספורסם בקונסטאנטינא כסוף ימי רבנו אליהו מורחי. — עי' מיכל, סי' 127, עמ' 49.

³⁰ ר' אליה ב"ר בנימן הלוי — היה חלמיר מובהק של ר' משה קפסאלי וגם יצק מיס על ידי ר' אליהו מורחי; ומאד הפליגו בשבחו הרבנים ר' אליה קפסאלי ור' שלמה סיריליו. — עי' מיכל, סי' 368, עמ' 171-172.

³¹ ר' אברהם ב"ר יום טוב ירושלמי — רב מובהק ומפורסם ואחד מגדולי דורו אשר הרבני תורה בקונסטאנטינא והיה חלמירו של ר' אליהו מורחי. — עי' מיכל, סי' 119, עמ' 47.

³² ר' אהרן מטראני — רב מובהק מחכמי קאשטיליא שקבע אהלו בהעיר אנדרינופולי יחד עם אחיו ר' יוסף אבי הרב המבי"ם. — עי' מיכל, סי' 290, עמ' 137.

³³ ר' שלמה בן מול טוב — עי' הסכמתו סטה.

³⁴ ר' חס"ד ב"ר דוד יחייא — אחד מגדולי הגאונים בקושטנדינא; חיבר ספר אחלי חס' די"ג שות. נרפס בחלק מספר חסתי ישרים, ויניציאה שפ"ב. — עי' רוזנטאל, עמ' 396, סי' 2027; הספר הזה הוא יקר מאד.

³⁵ ר' יעקב ברבי יוסף — הוא הגאון האריר, אשר הגהיג בישיבות פולניא אח דרך הלימוד בפלפול עצום, ונקרא, המפולפל' או, בעל ההילוקים'.

שמו

מרקון

[כח]

וזאת היא המלצת ר' שלמה ב"ר מזל טוב הנרפסה
דף ה' צד ב':

תולה עולמו כאשכול	ברך את אברהם בכל
עמוד אש תלמוד לו הציב	וכרכה אחת היא בה כל
ושלש מאות מר"אות צובאות	קרית ספר שפר כל כל
וקרב כל רב קח נא ברכת	הימן הא מן הימן כלכל

ורדדע בו השכל ומדע ובינה בינה שמעה זאת ישראל ויהודה לתורה ולתעודה ירו הדה ואשר לא צרה לדרך המ'לך ילך האלקים אנה לידו החזקה וזרועו הנטויה לבנות לו ב' מאר"ץ שנע"ד מגדל בנוי לתלפיות פורח באויר הלכות ערוכות. ועורך חנית לשונו על שלש מאות דינים. ברוב אונים ואמ"ץ כח מערכה לקראת מערכה, אשרי העם שככה לו כדגלו עליו אהבה וחבה רבה יתרה נודע לו. עתיק ותיק ותיק ונדן חרב לשון ורחשון חכמים שלמים וכן רבים סובבים במחנה אלקים קרושים באר מים חיים לא יכזבו מיטיו מימי עלומיו יולו כשמיז לראות עולה מן המדבר במדבר נוח ערן ונן רוח אחר היה אב"רהם וירש את ארץ הפלפל וההוראה במראה ותודע נודע בשערים ואנחנו רבים עתה עם ה' לנו נתנה למורשה קהלל יעקב שם עקוב ההלכות למישור ישור על אנשי חיל מתולעים שג"י ונדר יצא מערן פיו להשקות צמאים לרבר ה' וכל נהרי נחלי רבש וחמאה תחת לשונו תהלך ארץ חיים נצחיים שפתי חכמים ישבחונו כי מלאך ה' צבאות הוא אבן למוסרות ופנה לראש אמנה וגם אמנה מי מנה עפרות זהב לשונו ואונו בשרירי וכרירי בטנו ממולא בתרשיש וכדכודים לא קרים יקרים חדודיה ללבן ולברד בר מתבן לאכול חוכות ולזרוק קלפו' אורו אור עולם אוצר ה' יבא קרב לבו לב הארי רדה מגויית רבש ונפת צופים רצופים אמר ויקרא ושנה וחילים כמלחמת ה' ינבר ורבר וחבר על ספר אמרי נועם ושפ' ויעץ בכליותיו ומי יפר הוא ניהו צלוחיתא ונוייתא דאפרסמונא שיננא בר שיננא הלא הוא בר"כת בני עמו מהר"ד אברה' צרפת' זה שמו יהי אלקיו עמו אשר עוז וחרוה במקומו ואולם אני דך נכלם מסלם המדע ומדרנו' הב נה אבינה לאחריתי אין מי אתי ובביתי אין לחם ובשר ומה לי אוצר הכבוד והמלצ' אחר מ'לך ושר ברבר אשלי רברבי משיבי מלחמת התורה שיערה אריות בחבורה האמנם אור וכוך פנים שעמרו בסניי ופה קדוש כתרשיש וישפה האירו לעבר פני במנר' הטהורה בהיכל לפני להורות לי דרך אלך בה ולא אוחיל עד בוש ואדברה בערותי נגר מלכים ולא אבוש גם ברכות יעטה מודה ויתן לו בר"כת אבר"הם נאם כבר פה וכבר לשון שלמה בן לארוני אבי החכם השלם מה"ר מזל טוב זלה"ה.

ועל הצד האחרון של הספר נרפסו השורות האלה:
זאת היא חתימה לבר"כת אבר"הם הוא השם מזה הספר הנותן אמרי שפיר
והיתה השלמת הספר וחבורו יום שלישי עשרים לחדש תמונת שנת חמשת

שמת

ר' שלמה בן מול טוב

[כט]

אלפים ומאתים ושמונים וארבע לבריאת עולם פה קוסטנטינו' רבת' תחת ממשלת אדוננו המלך סולטן סולימן ירום הורו ותנשא מלכותו ובבית החכם הכולל אין גומרין עליו את ההלל הנניד על ישראל ובכספו וזהבו בנה בית המדרש יפה בכח ולא אל ונתחן הספקה ללומדים ועביר דלא תשתכח תורה מגולת אריאל עד יבא לציון גואל. הוא הרופא מהמלך יר'ה ארוני וקציני כמהה"ר משה המון יצ'ו אשר הביאני המלך חדריו לחסות תחת כנפיו כימי עולם ומגלגלין זכות על ידי זכאי וצדקתו עומדת לעד אמן.

ותהי השלמת זאת המלאכה במצות האדון מיסיר אליוויו בראנרין בחדש אלול בשנת שירו לה' שיר חד'ש תחת ממשלת הדוכוס מיסיר פרנצישקו רוטא יר'ה.

פה ווניזייה